

نقش واحدهای دامی کوچک در معیشت پایدار خانوارهای روستایی مطالعه موردی: روستاهای شهرستان آق‌قلا

رضا صحنه^۱، دکتر بهمن صحنه^{۲*}، دکتر علیرضا خواجه شاهکوهی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

حفظ، توسعه و تشویق سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های دامپروری در جهت حفظ منابع ژنتیکی، افزایش تولید، ایجاد امنیت شغلی، اشتغال‌زایی به خصوص در نواحی روستایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این تحقیق بر آن است تا نقش واحدهای دامی کوچک در معیشت پایدار خانوارهای روستایی شهرستان آق‌قلا را مورد بررسی قرار دهد. این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری این پژوهش را خانوارهای ساکن در ۹ روستای شهرستان آق‌قلا با مجموع ۴۰۷۳ خانوار تشکیل می‌دهند که در جهت تکمیل پرسشنامه‌ها با استفاده از فرمول کوکران ۳۵۴ سرپرست خانوار به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های فریدمن، فای کرامر، کای اسکوتر و اسپیرمن و ویلکاکسون در محیط نرم‌افزاری SPSS استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داده‌است که بین ایجاد واحدهای دامی کوچک با ویژگی‌های شخصی افراد مانند شغل، تحصیلات، تأهل، مهارت در زمینه شغلی، سن و درآمد با آزمون‌های فای کرامر، کای اسکوتر، پیرسون رابطه معناداری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. بین ایجاد واحدهای دامی کوچک با بهبود سرمایه‌های معیشتی (انسانی، اجتماعی، اقتصادی، فیزیکی و طبیعی) با آزمون‌های فریدمن و کای اسکوتر و ویلکاکسون رابطه معنادار مشاهده می‌شود. همچنین بین سرمایه‌های معیشتی خانوارهای دارای واحدهای دامی کوچک در روستاهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون کروسکال و الیس تفاوت معنی‌دار مشاهده می‌شود؛ بنابراین برای حفظ و تقویت واحدهای دامی کوچک بهتر است حمایت دولت از طریق ارائه عطفه ارزان قیمت به فعالان این کسب‌وکار در جهت ایجاد انگیزه صورت گیرد تا زمینه پایداری اقتصاد روستاها و ماندگاری جمعیت در نواحی روستایی با توجه به ویژگی‌های منحصربفرد این ناحیه فراهم شود.

جغرافیا و توسعه، شماره ۶۷، تابستان ۱۴۰۱
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۸
تاریخ بازنگری داوری: ۱۴۰۰/۱۱/۱۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۷
صفحات: ۱۱۸-۱۳۹

واژه‌های کلیدی:
واحدهای دامی کوچک، معیشت پایدار، سرمایه‌های معیشتی، خانوارهای روستایی، شهرستان آق‌قلا.

مقدمه

دستخوش تغییرات فضایی قابل توجهی به دلیل بروز عوامل اجتماعی، اقتصادی، تحولات تکنولوژیک و به‌ویژه تعاملات مختلف مؤثر بر فرایند توسعه هستند (Long et al, 2009: 455). نبود زیرساخت‌های مناسب در جهت ایجاد و توسعه اشتغال در مناطق روستایی از جمله مواردی است که در دهه‌های اخیر موجب مهاجرت بی‌رویه نیروی کار مناطق روستایی به شهرها شده‌است که این رویکرد در کنار خالی‌شدن مناطق روستایی از نیروی کار خبره و ماهر، حاشیه‌نشینی در مناطق شهری را به‌دنبال داشته که نتیجه آن جزو افزایش معضلات اجتماعی، اقتصادی و توسعه فقر نبوده‌است. در این راستا دامداری بخشی جدایی‌ناپذیر

رویکردهای متعددی برای نیل به توسعه روستایی وجود دارد و رهیافت معیشت پایدار یکی از رویکردهای تحلیلی جدید در زمینه توسعه روستایی است و در سال‌های اخیر سعی در کاهش فقر و آسیب‌پذیری خانوارهای روستایی با تأکید بر محوریت انسان حل‌کند (صحنه و خراسانی، ۱۴۰۰: ۱۵۹). معیشت به مفهوم تفکر درباره‌ی دسترسی به دارایی‌ها و مدیریت برای نگهداری آن‌ها است. معیشت به معنی زندگی و زنده‌بودن، توانایی‌ها، دارایی‌ها و فعالیت‌هایی است که برای زندگی و زنده‌بودن مورد نیاز است (صحنه، ۱۳۹۰: ۶۳، Lamichhane, 2010: 15). مناطق روستایی

۱. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

۲. استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران (نویسنده مسئول)

۳. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

r.sahneh98@stu.gu.ac.ir

b.sahneh@gu.ac.ir

shahkoochi@gu.ac.ir

می‌توان به موضوع گسترش واحدهای دامی کوچک به‌عنوان راهکاری درجهت حل مشکل اشتغال توجه کرد. این پژوهش بر آن است تا نقش واحدهای دامی کوچک را در معیشت پایدار خانوارهای روستایی شهرستان آق‌قلا مورد تحلیل قرار دهد؛ بنابراین سؤال تحقیق عبارت است از اینکه اثرات واحدهای دامی کوچک بر سرمایه‌های معیشت پایدار خانوارهای روستایی چیست؟ فرضیه تحقیق عبارت است از: بین توسعه واحدهای دامی کوچک با بهبود سرمایه‌های معیشت پایدار خانوارهای روستایی رابطه وجود دارد.

مبانی نظری

تغییرات عمده‌ای در تفکر روستایی در پیش از نیم قرن گذشته رخ داده‌است و معیشت پایدار روستایی از مهم‌ترین و جدیدترین رویکردهایی است که سعی دارد مشکل فقر و آسیب‌پذیری خانوارها را بر محوریت انسان حل کند (Ellis & Biggs, 2001: 437). در کشور ما به‌دلیل محدودیت منابع آب و خاک، کشاورزی به‌تنهایی نمی‌تواند پاسخگوی اهداف توسعه نواحی روستایی باشد (نجفی‌کانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵). کمبود آب، یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های قرن حاضر است و با توجه به رشد روزافزون جمعیت، مصرف و تقاضای آب به‌ویژه برای روستاییان همواره رو به افزایش است (منتظری و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۷). الگوی جدید مطرح‌شده در توسعه روستایی آن است که جایگاه کشاورزی به همراه یک میزبان واقعی دیگر که همان فعالیت‌های مکمل کشاورزی حفظ شود و باعث دوام معیشت پایدار روستایی خواهد شد و یک راه‌حل منحصربه‌فرد در کاهش فقر محسوب می‌شود. رویکرد معیشت پایدار روستایی درصدد کمک به دامنه گسترده‌ای از گروه‌ها و وارد کردن آن‌ها به جریان اصلی توسعه اجتماعی و اقتصاد ملی است. هدف و ایده اصلی معیشت پایدار، استفاده از منابع (دارایی‌ها و سرمایه‌های موجود انسانی، اجتماعی، مالی، طبیعی، نهادی و فیزیکی) در مناطق روستایی بدون آسیب‌رسانی به

از کشاورزی است که سهم بسزایی در اقتصاد روستایی و توسعه اجتماعی و اقتصادی بسیاری از نواحی روستایی کشور دارد. درحال حاضر، دام به‌طور مستقیم به معیشت و امنیت غذایی بسیاری از ساکنان نواحی روستایی کمک کرده‌است. این روستاییان زمین‌های کمی دارند، از درآمد مطمئن از تولید محصولات محروم هستند و برای تأمین امنیت غذایی به‌شدت به دامداری وابسته هستند و درعین حال زمینه‌های خوبی برای بهبود بهره‌وری دام‌ها با معرفی فناوری‌ها و سیستم‌های مناسب وجود دارد؛ بنابراین ایجاد واحدهای دامی در روستا می‌تواند به‌عنوان یک راهکار اقتصادی برای پرورش دام‌ها و موجب تداوم اشتغال شود. نرخ سودآوری بالا و وجود زیرساخت‌های مناسب، قوانین تسهیل‌گر موارد دیگر از دلایل ایجاد دامداری‌ها در روستا است. افزایش جمعیت در نواحی روستایی شهرستان آق‌قلا و کمبود فعالیت‌های اشتغال‌زا و محدودیت اراضی زراعی در طی سال‌های اخیر از جمله مسائل موجود در محدوده مورد مطالعه محسوب می‌شود. همچنین با ورود تکنولوژی و ماشین‌آلات کشاورزی مدرن، بخش بزرگی از نیروی کار روستایی آزاد شده‌است و وقوع خشکسالی‌های اخیر و محدودیت منابع آبی به‌خصوص در بخش کشاورزی، معیشت خانوارهای روستایی را با خطر مواجه کرده‌است. در این راستا، موضوع دام و پرورش آن با توجه به سابقه زندگی مردم ترکمن که در روزگاران نه‌چندان دور، زندگی عشایری و کوچ‌نشینی را تجربه کرده‌اند، می‌تواند راهبردی استراتژیک برای حل معیشت تلقی کرد؛ بنابراین پژوهش با این هدف که گسترش و ترویج فعالیت‌های دامی می‌تواند زندگی بسیاری از خانوارهای روستایی را از آسیب‌پذیری مصون نگه داشته و با ایجاد اشتغال و درآمد پایدار، علاوه بر رونق زندگی در نواحی روستایی باعث ماندگاری جمعیت در این نواحی شود، بررسی کند. با توجه به اینکه شهرستان آق‌قلا با دارابودن ۶۸ درصد جمعیت در نواحی روستایی که درآمد اکثریت آن‌ها از طریق فعالیت‌های کشاورزی است

سرمایه اجتماعی؛ شامل: شبکه‌ها و ارتباطات، اعتماد به روابط و تفاهم متقابل و پشتیبانی، ارزش‌های مشترک، رهبری، روابط خانوادگی، ارتباطات قبیله‌ای و زبانی که به فرهنگ کمک می‌کند. به‌وجود آمدن اعتماد در سرمایه اجتماعی، باعث تسهیل و همکاری متقابل می‌شود (Ferguson, 2012: 5).

سرمایه طبیعی؛ شامل: زمین، آب و منابع آبی، درختان و محصولات جنگلی، حیات وحش، گیاهان خودرو و الیاف، تنوع زیستی، خدمات زیست‌محیطی و مواد معدنی است و توسط مردم برای تولید، در جهت بقا مورد استفاده قرار می‌گیرد. کسانی که تمام یا بخشی از معاش خود را از منابع طبیعی مبتنی بر فعالیت‌های (کشاورزی، ماهیگیری، جمع‌آوری از جنگل‌ها، استخراج مواد معدنی و...) به‌دست می‌آورند. سرمایه طبیعی منبع اصلی برای ایجاد معیشت در جامعه روستایی است که می‌تواند معاش آن‌ها را حفظ کند.

سرمایه فیزیکی؛ شامل: زیرساخت‌ها (حمل‌ونقل، جاده‌ها وسایل نقلیه، سرپناه و ساختمان امن، تأمین آب و فاضلاب، ارتباطات، مدارس، نشریات، انرژی، ابزار و فناوری، ابزار و تجهیزات برای تولید، بذر، کود شیمیایی، سموم دفع آفات، تکنولوژی سنتی، ماشین‌آلات، ابزار مورد استفاده برای فعالیت، تراکتور، گاوآهن) می‌شود. این سرمایه، در کاهش هزینه‌ها مؤثر است و جابه‌جایی بین مکان‌های مختلف در جهت کسب درآمد و ارائه فرصت‌ها را ممکن می‌سازد؛ به‌عنوان مثال، جاده‌ها دسترسی سریع به بازارها را برای خانوارها در جهت ارائه تولیدات ممکن می‌سازد و سبب بهبود معیشت آن‌ها می‌شود. خدمات آموزشی و بهداشتی نیز هزینه‌های روستاییان را در روستا کاهش می‌دهد و نیاز مراجعه به نقاط شهری را از بین می‌برد یا برق که برای پمپ‌های آب استفاده می‌شود (Timalsina, 2007: 76).

سرمایه مالی شامل: پول نقد، دارایی‌ها، پس‌انداز، اعتبار و درآمد حاصل از اشتغال، تجارت، مقرری و

محیط است (حیدری ساریان و عبدپور، ۱۳۹۸: ۲۶). پنج مفهوم حیاتی برای فهم چارچوب معیشت شامل مفهوم آسیب‌پذیری، دارایی‌های معیشتی، سیاست‌گذاری‌ها و مؤسسه‌ها، راهبردهای معیشتی، پیامدهای معیشتی است (McDonagh & Bunning, 2009: 23).

زمینه‌های آسیب‌پذیری جامعه روستایی

آسیب‌پذیری توصیفی از ناامنی در رفاه افراد، خانواده و جامعه در مواجهه با تغییرات محیط خارجی است (صحنه و نورتقانی، ۱۳۹۹: ۲۴۸). چارچوب مفهوم آسیب‌پذیری، شامل: فصلی‌بودن «نوسان قیمت‌ها و تولیدات و فرصت‌های شغلی»، شوک‌ها یا تکان‌های واردشده ناگهانی که غیرقابل‌پیش‌بینی و آسیب‌زا هستند «درگیری، جنگ، بیماری، طوفان، خشکسالی، آفات، زمین‌لرزه، آتش‌سوزی، زدی»؛ و روندهای بحران‌زا که به‌طور معمول فشارهای فزاینده‌ای که قابل‌پیش‌بینی و مستمر در زمان‌های گوناگون هستند «کمبودهای فصلی، افزایش جمعیت، کاهش حاصلخیزی خاک، آلودگی هوا، روندهای اقتصادی، محیط‌زیست، حکومت و روندهای تکنولوژی» (Chambers & Conway, 1991: 25; Kabir et al, 2012: 270) چارچوب آسیب‌پذیری (با قرارگرفتن در معرض خطر) کمک می‌کند به اینکه چگونه مردم درک درستی از موفقیت یا حفظ معیشت خود در مقابل شوک‌ها، روندها و فصلی‌بودن داشته باشند

(McDonagh and Bunning, 2009: 23).

سرمایه‌های معیشتی

پنج دسته از دارایی‌های سرمایه‌ای شناسایی شده‌اند که عبارت‌اند از:

سرمایه انسانی شامل: بهداشت، تغذیه، آموزش، دانش‌ومهارت، توانایی کار، ظرفیت سازگاری، رهبری، خلاقیت است. سرمایه انسانی، مهارت‌ها را افزایش داده و انسان را قادر می‌سازد در جست‌وجوی کار یا به‌دست آوردن یک یا چند شغل اقدام کند (Serra, 2000: 33).

اندازه مصرف خود و حتی در برخی موارد بیش از نیاز مصرفی، محصولات دامی تولید می‌شد. یعنی یک خانواده روستایی، مصرف مورد نیاز خود را از این طریق تأمین می‌کرد. نظر به جایگاهی که روستا و روستانشین در پویایی اقتصاد کشور، از قبیل کمک به رشد اقتصادی، کنترل نرخ تورم، افزایش نرخ اشتغال و فعالیت دارد می‌تواند بستر مناسبی برای تولیدات کشاورزی، دامی، صنعتی و خدماتی، حفظ محیط‌زیست و امنیت، هنجارهای فرهنگی و اجتماعی را فراهم کند. از طرفی ظرفیت جمعیت فراوان ساکن در این مناطق با اتخاذ تدابیر صحیح و مدبرانه زمینه شکوفایی و توسعه پایدار مناطق روستایی و به تبع آن کشور را به همراه خواهد داشت. دامداری و دامپروری از زیربخش‌های مهم کشاورزی است که در امر امنیت غذایی، ارزش افزایی، اشتغال‌زایی، توسعه و ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی و از همه مهم‌تر توسعه و امکان دستیابی به بازارهای جهانی برای صادرات محصولات دامی حضوری اجتناب‌ناپذیر داشته و از جایگاهی ویژه در اقتصاد ملی برخوردار است؛ بنابراین این بخش می‌تواند زیربنای توسعه بخش‌های دیگر شود و نقش زیادی در تأمین ارزش افزوده بخش کشاورزی داشته باشد. در این راستا امروزه توسعه واحدهای دامی کوچک در روستاهای کشور امری بدیهی به نظر می‌رسد. توسعه دامداری‌های روستایی باعث افزایش تولید و اشتغال در جوامع روستایی شده و نقش مهمی در افزایش و بهبود اوضاع اقتصادی روستاییان دارد.

پیشینه پژوهش

سارکار (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان نقش دامداری در مواجهه با چالش‌های معیشتی در هند بیان می‌کند تنوع‌بخشیدن به درآمد و نمونه‌کارهای اشتغال‌زا برای معیشت پایدار روستایی بسیار مهم است. بخش دام می‌تواند نقش مهم در کاهش فقر، افزایش درآمد و کاهش خطر برای خانواده‌های فقیر روستایی ایفا کند

حقوق بازنشستگی، حواله‌ها، دستمزدها و... است (Serrat, 2008: 2). این سرمایه، تداوم معاش را برای مردم ممکن می‌سازد.

استراتژی‌های معیشتی و پیامدهای آن

استراتژی معیشتی ترکیبی از فعالیت‌ها هستند که مردم به منظور دستیابی به اهداف خود که همان امرار معاش است، انتخاب می‌کنند. این فعالیت‌ها شامل فعالیت‌های تولیدی، سرمایه‌گذاری و انتخاب استراتژی‌های تولید هستند. در استراتژی‌های معیشتی باید به دنبال تصمیمات پشت‌پرده مردم به منظور تقویت جنبه‌های مثبت این استراتژی‌ها بود. هدف استراتژی‌های معیشتی برای رسیدن به نتایج معیشت است. نتایج معیشت می‌تواند شامل درآمد بیشتر، افزایش رفاه، کاهش آسیب‌پذیری، کاهش نابرابری، بهبود امنیت غذایی، پایداری محیط‌زیست با استفاده از منابع طبیعی که باعث بهبود شان و منزلت انسانی می‌شود (Serrat, 2008: 4).

جایگاه واحدهای دامی در روستا

توسعه بخش کشاورزی (زراعت، باغداری، دامداری و...) رشد اقتصادی بیشتر کشورهای درحال توسعه جهان را تحت تأثیر قرار داده و به عنوان منبع اصلی معیشت برای اکثریت مردم در مناطق روستایی به شمار می‌رود (Kumar, 2015: 50; Mbaiwa, 2010: 1050). بعد از جنگ جهانی دوم، وضعیت دام‌ها تحت تأثیرات عمیقی قرار گرفته و تقاضا برای استفاده از محصولات دامی به شدت افزایش یافته و تلفیق کشاورزی و پرورش دام با سیستم‌های فشرده و سودآور جایگزین شده است (Vetter et al, 2014: 108). از آنجا که تولیدات کشاورزی می‌تواند به عنوان تغذیه دام استفاده شود، نگهداری دام می‌تواند مکمل فعالیت‌های کشاورزی باشد (Abdel Rahman Ibrahim et al, 2014: 485).

در گذشته نه‌چندان دور در کنار هر خانه روستایی، یک واحد کوچک دامپروری نیز وجود داشت که در آن به

توسعه دامداری و فقرزدایی ایجاد می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که چگونه ایجاد علوفه برای دام‌ها، زندگی برخی از کشاورزان و روستاها را متحول کرده‌است؛ اما هنوز راهکارهایی برای مشارکت خانوارهای فقیرتر لازم است.

میرجلیلی و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیقی با عنوان بررسی میزان درآمد و هزینه دامداری سنتی در مراتع خشک و بیابانی استان یزد (مطالعه موردی: مراتع ندوشن) بیان می‌کنند در نظام دامداری سنتی بنیان اقتصادی دامدار براساس کسب تولیدات دامی با تکیه بر علوفه در دسترس دام در مراتع است و دامپروری اساس اشتغال، منبع تأمین درآمد و یکی از علل بقای جامعه است. نتایج نشان داده که بیشترین میزان هزینه جاری مربوط به تأمین تغذیه دستی دام‌ها و دستمزد چوپان و بیشترین میزان درآمد به فروش دام زنده، شیر و ماست اختصاص یافته‌است؛ از این رو میزان هزینه‌ها بیشتر از درآمدها بوده و درآمد خالص منفی است؛ بنابراین دامداری سنتی در منطقه مورد مطالعه با شرایط فعلی توجیه اقتصادی ندارد.

احمدی‌کتاب و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان بررسی راهکارهای تقویت توان اقتصادی دامداران با تکیه بر تحلیل اقتصادی دامداری سنتی (مطالعه موردی: مراتع ییلاقی سجادرود - استان مازندران بیان می‌کنند که دامداران سنتی متکی به مراتع بیشترین سهم را در بهره‌برداری از مراتع کشور دارند. با وجود اینکه بیش از نیمی از علوفه مورد نیاز دام‌ها از منابعی غیر از چرا در مراتع تأمین می‌شود. بیشتر دامداران در ایران بر این عقیده هستند که دامداری سنتی دارای توجیه اقتصادی نیست. بهترین راهکار برای تقویت توان اقتصادی دامداران، تأمین علوفه یارانه‌ای، اعطای تسهیلات بانکی کم‌بهره، تغییر نژاد دام و تشکیل شرکت‌های تعاونی مرتعداری است.

و دام یکی از سریع‌ترین بخش‌های رشد کشاورزی و فعالیت‌ها است.

هگده (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان توسعه دام برای معیشت پایدار کشاورزان کوچک بیان می‌کنند دام در مناطق مختلف جهان به‌طور چشمگیری در امرار معاش و امنیت غذایی نقش دارد. با این حال، عملکرد در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به دلایل مختلف ضعیف بوده‌است. تجارب هند در زمینه بهبود دامداری و گاو برای تولید معیشت پایدار، در توانمندسازی فقرا موفق بوده‌است. عوامل مهمی که در موفقیت در این امر مؤثر بوده‌است عبارت‌اند از: بهبود ژنتیکی، ارتقای تکنولوژی‌های مناسب، توسعه زیرساخت‌ها برای تقویت، ذخیره و ارزش رانمایی مالکان، مالیات کوچک برای رفع مشکلات فنی و تجاری آن‌ها.

اسلام و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای بین هزینه فایده بین گاوهای بومی و اصلاح‌شده بیان می‌کنند که پرورش گاوهای اصلاح‌شده به‌صرفه‌تر از پرورش گاوهای بومی بوده‌است. از آنجاکه گاوهای اصلاح‌شده اقتصادی‌تر بودند و عملکرد بالاتری نسبت به گاوهای بومی دارند، گنجاندن چند گاو اصلاح‌شده می‌تواند درآمد یک دامدار را افزایش دهد که وضعیت معیشت را بهبود می‌بخشد و در طول سال اشتغال خانواده خود را فراهم می‌کند. میلر و پوتاگون (۲۰۰۸) در مقاله‌ای با عنوان توسعه دام و کاهش فقر برای معیشت مناطق مرتفع لائوس معتقدند دام‌ها در زندگی مردم فقیر روستایی در کشورهای در حال توسعه نقش مهمی ایفا می‌کنند و بخش عمده‌ای از درآمد نقدی، دارایی‌های سرمایه‌ای و کود آن‌ها را تأمین می‌کنند. رشد سریع تقاضا برای گوشت و محصولات لبنی در آسیا، هم فرصت‌ها و هم چالش‌هایی را برای

دیدگاه دامپروری، موانع سازمانی و ساختاری از مهم‌ترین موانع صنعتی‌شدن دامپروری بوده‌است.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و ماهیت آن توصیفی تحلیلی بوده و درجهت گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه محقق ساخته) استفاده شد. جامعه آماری روستاهای بخش مرکزی شهرستان آق‌قلا که تعداد ۸ سکونتگاه روستایی نسبتاً پرجمعیت با تعداد ۴۰۷۳ خانوار انتخاب و برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده و تعداد ۳۵۴ پرسشنامه برای هر روستا براساس سهم جمعیتی از کل جامعه آماری در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای تکمیل شد. روایی محتوایی پرسشنامه‌ها براساس نظر استادان و پایایی پرسشنامه‌ها با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱۷ به‌دست آمد. داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از آزمون‌های آماری در محیط نرم‌افزاری SPSS تجزیه و تحلیل شده و برای تهیه نقشه‌های لازم از نرم‌افزار ArcGIS بهره گرفته شد. جدول ۱ اطلاعات جمعیتی و جدول ۲ متغیرهای تحقیق را ارائه می‌دهد.

حسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر تعداد دام بهره‌برداران بر وضعیت مراتع بیان می‌کنند شناخت عوامل تخریب منابع طبیعی و تأثیر آن بر زندگی مردم فرصتی است برای مدیران تا یک راهبرد کلان را درجهت توسعه پایدار اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی برنامه‌ریزی کنند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد بین وضعیت مراتع با تعداد دام بهره‌برداران منطقه رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. می‌توان با پیاده‌کردن برنامه‌های نظارتی، مدیریتی صحیح اجرای پروژه‌های اصلاحی و احیایی، ضمن تعادل دام و مرتع شرایط را درجهت بهبود وضعیت و تولید علوفه در هر سامان عرفی افزایش داد. میرزایی و نوری‌پور (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان تحلیل موانع صنعتی‌شدن دامپروری (مطالعه موردی شهرستان قلعه‌گنج، استان کرمان) بیان می‌کنند صنعتی‌شدن دامپروری از طریق افزایش تولیدات روستایی، بهره‌وری، ایجاد فرصت‌های شغلی و ایجاد پیوند با دیگر بخش‌های اقتصادی، نقش مهمی در توسعه روستایی دارد. نتایج پژوهش نشان داد که از

جدول ۱: اطلاعات جمعیتی روستاهای مورد مطالعه

روستا	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه	روستا	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه
یامپی	۷۶۷	۶۷	قربان‌آباد	۳۵۱	۳۱
صحنه	۱۰۳۰	۸۹	شورحیات	۲۹۲	۲۵
دوگونچی	۶۹۲	۶۰	قلعه جیق	۳۹۸	۳۵
آق‌قبر	۲۱۴	۱۹	یلمه خندان	۳۲۹	۲۸

مأخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵

جدول ۲: متغیرهای تحقیق

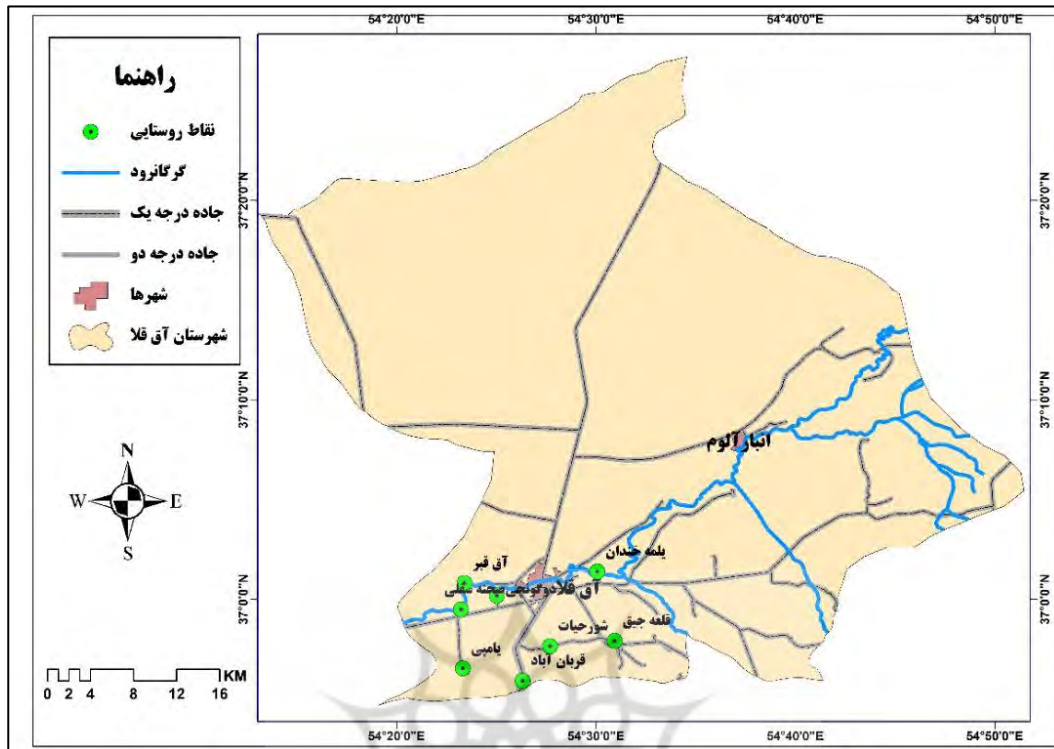
مؤلفه	متغیر
انسانی	توانایی انجام کار، داشتن مهارت در زمینه شغلی، وجود نیروی انسانی ماهر در روستا، داشتن خلاقیت، بهبود وضعیت بهداشتی، بهبود وضعیت تغذیه، بهبود وضعیت آموزش
اجتماعی	اعتماد به دیگران، مشارکت در امور خیریه، میزان انسجام خانوادگی، احساس امنیت، دسترسی به اطلاعات، تعلق خاطر به روستا، تمایل به کمک به سایرین، رضایت از وضعیت آموزشی روستا، رضایت از دسترسی به خدمات درمانی، رضایت از بیمه، ترجیح راه‌اندازی کسب‌وکار در روستا، ارتقای سطح آگاهی مردم، کاهش مهاجرت روستاییان، امید به آینده، رضایت از زندگی، رضایت از موقعیت اجتماعی، میزان رضایت از درآمد، رضایت از تأمین هزینه‌ها، رضایت از پس‌انداز، رضایت از دریافت وام، تمایل به ایجاد شرکت‌های تعاونی
اقتصادی	افزایش درآمد، تأمین هزینه‌ها، افزایش پس‌انداز، توانایی پرداخت عوارض، سرمایه‌گذاری سودآور و پررونق در روستا، وجود فرصت‌های شغلی متعدد، کاهش بیکاری در روستا، افزایش اشتغال زنان، خلق فرصت‌های جدید شغلی برای جوانان، بالا رفتن قدرت خرید، توان دریافت وام، افزایش قیمت اراضی روستایی (مسکونی و زراعی)
فیزیکی	بهبود وضعیت مسکن، افزایش خدمات در روستا، بهبود زیرساخت‌های روستا، بهبود وضعیت مدارس، دسترسی به انرژی (برق)، بهبود کیفیت آب روستا، چندکارکردی بودن فضای مسکونی، بهبود امکانات ورزشی، افزایش تعداد مسکن، افزایش فضاهای تفریحی در روستا، بهبود شبکه معابر و راه‌های ارتباطی، کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب‌های سطحی، حفظ روستا در برابر خطرات طبیعی (سیل و...)، دسترسی به مراکز دامپزشکی، دسترسی به مراکز بهداشتی، دسترسی به وسیله نقلیه شخصی، مراکز خرید، فضای ورزشی
طبیعی	وجود اراضی زراعی، دسترسی به آب سالم، دسترسی به پوشش گیاهی، دسترسی به مراتع، عدم محدودیت مکانی، مساعدت محیط، توجه به دفع زباله‌ها، حفاظت از جاذبه‌های گردشگری، جلوگیری از تخریب و دست‌اندازی به مراتع یا منابع طبیعی

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۰

محدوده مورد مطالعه

آق‌قلا ۱۷۶۳/۱۵ کیلومتر مربع (۸/۶۳ درصد مساحت استان و به عبارتی رتبه دوم از نظر وسعت در بین شهرستان‌های استان) است. براساس تقسیمات اداری و کشوری این شهرستان از دو بخش (مرکزی، وشمگیر)، دو شهر (آق‌قلا و انبارالوم)، پنج دهستان و ۸۶ آبادی تشکیل شده است (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان، ۱۳۹۹: ۳۹-۳۸).

شهرستان آق‌قلا یکی از شهرستان‌های استان گلستان است که در بین ۵۴ درجه و ۱۴ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۵۱ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۵۵ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این شهرستان از جنوب به شهرستان‌های گرگان و علی‌آباد، از شرق و شمال به شهرستان گنبد کاووس و از غرب به شهرستان ترکمن محدود می‌شود. وسعت شهرستان

نقشه ۱: نقشه شهرستان آق قلا

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۰

یافته‌های پژوهش

اطلاعات مربوط به یافته‌های توصیفی پاسخ‌دهندگان در جدول ۳ قابل مشاهده است.

جدول ۳: اطلاعات آماری پاسخگویان

تأهل				جنسیت			
۵	مجرد	۳۵۱	متأهل	۳۹	زن	۳۱۷	مرد
تحصیلات							
۸۴	دیپلم	۵۷	راهنمایی	۱۲۰	ابتدایی	۳۲	بیسواد
۱۵	حوزوی	۳	فوق لیسانس	۲۸	لیسانس	۱۷	فوق دیپلم
درآمد							
۵۵	بیشتر از ۵ میلیون	۱۵	۴ تا ۵ میلیون	۱۵۱	۲ تا ۴ میلیون	۱۳۲	کمتر از ۲ میلیون
شغل اصلی							
۶۰	کارگر	۳۹	کارمند	۳۱	دامدار	۲۱۴	کشاورز
-	-	۲	مغازه‌دار	۳	خانه‌دار	۷	راننده
سن							
۱۳۶	بیشتر از ۵۱ سال	۹۹	۴۱ تا ۵۰ سال	۹۱	۳۱ تا ۴۰ سال	۳۰	کمتر از ۳۰ سال
شغل دوم				مالکیت مسکن			
۲۶	کشاورز	۲۴	پدری	۴۳	ارثی	۲۸۹	شخصی
کیفیت مسکن				کیفیت مسکن			
۳۲۴	دامدار	-	-	۱۱	تخریبی	۱۷۷	نوساز
-	-	۱۶۸	مرمتی	۱۱	تخریبی	۱۷۷	نوساز

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

می‌دهد و بیانگر آن است که بین شغل و تحصیلات رابطه وجود دارد. از آنجا که شدت همبستگی به‌دست‌آمده برابر با $0/321$ و در سطح کوچک‌تر از $0/01$ معنی‌دار است؛ بنابراین می‌توان گفت که میزان رابطه بین شغل با تحصیلات در سطح متوسط است.

برای سنجش رابطه بین ویژگی‌های شخصی افراد با ایجاد واحدهای دامی کوچک در روستاهای شهرستان آق‌قلا از آزمون‌های ضریب همبستگی فای کرامر و کای اسکوئر بهره گرفته شد و نتایج با اطمینان $0/99$ و سطح خطای $0/01$ رابطه آماری بین متغیرها وجود دارد. جدول ۴ رابطه بین شغل و تحصیلات را نشان

جدول ۴: رابطه بین شغل با تحصیلات با استفاده از آزمون فای کرامر

متغیر مستقل	متغیر وابسته	فای کرامر	سطح معناداری	تأیید	رد
شغل	تحصیلات	$0/321^{**}$	$0/000$	✓	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰، ** تا سطح اطمینان ۹۹ درصد

گفت که بین تأهل با مهارت در زمینه شغلی رابطه وجود دارد. معمولاً افراد متأهل در کنار سایر فعالیت‌ها و به جهت کمک‌هزینه زندگی به شغل دامداری گرایش بیشتری دارند.

جدول ۵ رابطه بین تأهل و مهارت در زمینه شغلی را نشان می‌دهد و بیانگر آن است که بین تأهل و مهارت در زمینه شغلی رابطه وجود دارد. از آنجا که مقدار کای اسکوئر $15/391$ با اطمینان $0/99$ و در سطح خطای کوچک‌تر از $0/01$ معنی‌دار است، می‌توان

جدول ۵: رابطه بین تأهل با مهارت در زمینه شغلی با استفاده از آزمون کای اسکوئر

متغیر مستقل	متغیر وابسته	کای اسکوئر	سطح معناداری	تأیید	رد
تأهل	مهارت در زمینه شغلی	$15/391$	$0/002$	✓	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰، ** تا سطح اطمینان ۹۹ درصد

علاقه به تحصیلات در بین روستاییان بسیار پایین است و خانوارها ترجیح می‌دهند فرزندانشان بیشتر به‌عنوان نان‌آور خانوار تلقی شود و به ادامه تحصیلات فرزندانشان چندان راغب نیستند و درعین حال فرزندان نیز تمایل بیشتری به‌انجام کارهای یدی نشان می‌دهند. بالاترین میانگین رتبه‌ای در متغیرهای سرمایه اجتماعی به میزان انسجام خانوادگی ($15/95$) و کمترین میانگین رتبه‌ای به متغیر رضایت از تأمین هزینه‌ها ($7/95$) اختصاص یافته‌است. نتایج بیانگر آن است که فعالیت در حرفه دامی نیاز به کمک اعضای خانواده دارد و معمولاً خانوارها به‌صورت جمعی به این امر می‌پردازند؛ بنابراین می‌توان گفت امر فعالیت‌های دامی به سبب ماهیت فعالیت جمعی باعث شده‌است انسجام

بررسی میانگین رتبه‌ای متغیرهای سرمایه انسانی در روستاهای شهرستان آق‌قلا با استفاده از آزمون فریدمن نشان می‌دهد که بالاترین میانگین رتبه‌ای به متغیر داشتن مهارت در زمینه شغلی ($4/45$) و کمترین میانگین رتبه‌ای به بهبود وضعیت آموزش ($3/42$) اختصاص یافته‌است. نتایج بدین معناست که در روستاهای شهرستان آق‌قلا، داشتن مهارت در پرورش دام با توجه به سابقه عشایری ترکمن‌ها از دیرباز باعث شده‌است که این متغیر بالاترین رتبه‌ای را کسب کنند؛ بنابراین می‌توان با تکیه بر این متغیر در توسعه واحدهای دامی کوچک برای بهبود معیشت خانوارهای روستایی اهتمام بیشتری داشت؛ اما میانگین رتبه‌ای پایین بهبود وضعیت آموزشی نشان می‌دهد که میزان

تعداد مسکن در نواحی روستایی شده و ما شاهد روستاهای پرجمعیت در شهرستان آق‌قلا هستیم؛ اما نبود مراکز دامپزشکی در نواحی روستایی باعث شده‌است که این متغیر پایین‌ترین میانگین رتبه‌ای را به خود اختصاص دهد؛ از این‌رو جا دارد مسئولان در این زمینه و استقرار مراکز دامپزشکی یا اعزام واحدهای سیار دامپزشکی به صورت مرتب و دائمی اهتمام بیشتری داشته باشند تا روستاییان فعال در این زمینه با اطمینان خاطر بیشتر و با انگیزه بالاتر به این فعالیت بپردازند. بالاترین میانگین رتبه‌ای در متغیرهای سرمایه طبیعی به مساعدت محیط (۶/۷۴) و کمترین میانگین به متغیر جلوگیری از تخریب و دست‌اندازی به مراتع یا منابع طبیعی اختصاص یافته است. نتایج نشان می‌دهد که با توجه به مساعدت محیط در نواحی روستایی شهرستان آق‌قلا، یعنی وجود مراتع و بقایای محصولات کشاورزی بعد از فصل برداشت، مساعدت شرایط اقلیمی و وجود امنیت نسبی باعث ترویج و گسترش فعالیت‌های دامی در ناحیه شده‌است؛ بنابراین متغیر مساعدت محیط، بالاترین میانگین رتبه‌ای را به خود اختصاص داده‌است؛ از این‌رو، با توجه به این متغیر می‌توان نهایت استفاده را از محیط برای توسعه فعالیت‌های دامی داشته باشیم؛ اما به دلیل نبود نظارت کافی و نبود رفتارهای زیست‌محیطی مناسب، به‌علت نبود آموزش‌های کافی برای روستاییان شاهد تخریب مراتع و منابع طبیعی به خاطر استفاده بی‌رویه هستیم؛ بنابراین متغیر جلوگیری از تخریب و دست‌اندازی به مراتع یا منابع طبیعی کمترین میانگین رتبه‌ای را به خود اختصاص داده‌است. جدول ۶ مقایسه میانگین سرمایه‌های معیشتی خانوارهای روستایی دارای واحد دامی کوچک را در شهرستان آق‌قلا با استفاده از آزمون فریدمن ارائه می‌دهد.

خانوادگی افزایش یابد؛ اما به سبب افزایش قیمت نهاده‌های دامی به‌خصوص افزایش بی‌رویه علوفه دام باعث شده متغیر میزان رضایت از تأمین هزینه‌ها پایین‌ترین میانگین رتبه‌ای را به خود اختصاص دهد؛ بنابراین اگر فکری برای کاهش قیمت نهاده‌های دامی صورت نگیرد، آینده این فعالیت که به نوعی تضمین‌کننده امنیت غذایی کشور در زمینه گوشت و لبنیات است، ممکن است به خطر بیفتد که خود استقلال کشور را تضعیف خواهد کرد. بالاترین میانگین رتبه‌ای در متغیرهای سرمایه اقتصادی به کاهش بیکاری در روستاها (۸/۳۱) و کمترین میانگین به متغیر افزایش پس‌انداز (۴/۱۳) اختصاص یافته‌است. نتایج نشان می‌دهد که فعالیت‌های دامی می‌تواند بسیاری از نیروهای روستایی را در خود جذب و با اشتغال‌زایی زیاد، میزان بیکاری در سطح روستاها را به شدت کاهش دهد که کاهش بیکاری یعنی ایجاد درآمد و کاهش میزان مهاجرت و کاهش بسیاری معضلات اجتماعی خواهد شد. چون نهاده‌های دامی و هزینه نگهداری دام به دلیل شرایط خشکسالی در طول چند سال گذشته و شرایط اقتصادی کشور ناشی از تحریم‌ها باعث شده‌است که میزان پس‌انداز متأسفانه در سطح پایین قرار گرفته و پایین‌ترین میانگین رتبه‌ای به این متغیر اختصاص یابد. بالاترین میانگین رتبه‌ای در متغیرهای سرمایه فیزیکی به افزایش تعداد مسکن (۱۲/۸۱) و کمترین میانگین به متغیر دسترسی به مراکز دامپزشکی اختصاص یافته‌است. نتایج نشان می‌دهد که فعالیت‌های دامی با جذب نیروهای روستایی و ایجاد اشتغال و درآمد برای روستاییان باعث ماندگاری جمعیت در روستاها شده و درآمد حاصل از فعالیت‌های دامی در کنار سایر فعالیت‌های مرسوم روستا باعث افزایش ساخت‌وسازها و قاعدتاً افزایش

جدول ۶: مقایسه میانگین متغیرهای سرمایه‌های معیشتی با استفاده از آزمون فریدمن

سطح معناداری	درجه آزادی	ضریب کای اسکوئر	میانگین	متغیر	سرمایه
۰/۰۰۰	۶	۶۱/۷۱۳	۴/۰۹	توانایی انجام کار	انسانی
			۴/۴۵	داشتن مهارت در زمینه شغلی	
			۴/۲۳	وجود نیروی انسانی ماهر در روستا	
			۳/۸۷	داشتن خلاقیت	
			۴/۰۷	بهبود وضعیت بهداشتی	
			۳/۸۷	بهبود وضعیت تغذیه	
			۳/۴۲	بهبود وضعیت آموزشی	
۰/۰۰۰	۲۰	۱۴۵۶/۹۶۶	۹/۲۹	اعتماد به دیگران	اجتماعی
			۱۰/۰۷	مشارکت در امور خیریه	
			۱۵/۹۵	میزان انسجام خانوادگی	
			۱۱/۱۵	احساس امنیت	
			۱۱/۳۸	دسترسی به اطلاعات	
			۱۵/۷۰	تعلق خاطر به روستا	
			۱۲/۰۶	تمایل به کمک سایرین	
			۱۲/۱۱	رضایت از وضعیت آموزشی روستا	
			۱۰/۷۸	رضایت از دسترسی به خدمات درمانی	
			۸/۲۰	رضایت از بیمه	
			۱۱/۲۶	ترجیح راه‌اندازی کسب‌وکار در روستاها	
			۱۱/۵۲	ارتقاء سطح آگاهی مردم	
			۱۵/۵۶	کاهش مهاجرت روستاییان	
			۱۱/۴۳	امید به آینده	
			۱۱/۲۷	رضایت از زندگی	
			۱۳/۱۲	رضایت از موقعیت اجتماعی	
۸/۳۲	میزان رضایت از درآمد				
۷/۹۵	رضایت از تأمین هزینه‌ها				
۷/۱۹	رضایت از پس‌انداز				
۸/۲۵	رضایت از دریافت وام				
۸/۴۶	تمایل به ایجاد شرکت‌های تعاونی				
۰/۰۰۰**	۱۱	۱۲۰۳/۹۸۳	۴/۶۵	افزایش درآمد	اقتصادی
			۴/۱۷	تأمین هزینه‌ها	
			۴/۱۳	افزایش پس‌انداز	
			۵/۲۹	توانایی پرداخت عوارض	
			۷/۰۹	سرمایه‌گذاری سودآور و پررونق در روستا	
			۷/۹۷	وجود فرصت‌های شغلی متعدد	
			۸/۳۱	کاهش بیکاری در روستا	
			۷/۲۲	افزایش اشتغال زنان	
			۷/۷۹	خلق فرصت‌های جدید شغلی برای جوانان	
			۶/۶۱	بالارفتن قدرت خرید	
			۵/۰۱	توان دریافت وام	
۷/۷۶	افزایش قیمت اراضی روستایی (مسکونی، زراعی)				

ادامه جدول ۶

سطح معناداری	درجه آزادی	ضریب کای اسکوئر	میانگین	متغیر	سرمایه
۰/۰۰۰**	۱۷	۱۰۳۱/۴۴۴	۷/۰۹	بهبود وضعیت مسکن	فیزیکی
			۸/۵۵	افزایش خدمات در روستاها	
			۱۰/۳۲	بهبود زیرساخت‌های روستا	
			۸/۵۳	بهبود وضعیت مدارس	
			۱۰/۹۲	دسترسی به انرژی (برق)	
			۸/۹۲	بهبود کیفیت آب روستاها	
			۸/۲۰	چندکارکردی بودن فضای مسکونی	
			۱۱/۴۴	بهبود امکانات ورزشی	
			۱۲/۸۱	افزایش تعداد مسکن	
			۱۲/۳۵	افزایش فضاهای تفریحی در روستاها	
			۹/۲۱	بهبود شبکه معابر و راه‌های اعتباری	
			۷/۶۵	کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب‌های سطحی	
			۷/۰۴	حفظ روستاها در برابر خطرات طبیعی (سیل...)	
			۶/۸۹	دسترسی به مراکز دامپزشکی	
			۷/۲۹	دسترسی به مراکز بهداشتی	
			۱۱/۳۶	دسترسی به وسیله نقلیه شخصی	
			۱۰/۳۶	مراکز خرید	
			۱۲/۰۹	فضای ورزشی	
۰/۰۰۰**	۸	۱۱۶۱/۲۲۵	۵/۹۳	وجود اراضی زراعی	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰؛ ** تا سطح اطمینان ۹۹ درصد

هزینه‌ها، در سرمایه فیزیکی بیشترین اثرگذاری به بهبود وضعیت مسکن و کمترین به چندکارکردی بودن فضای مسکونی، و در سرمایه طبیعی بیشترین اثرگذاری در وجود اراضی زراعی و کمترین به جلوگیری از تخریب و دست‌اندازی به مراتع بوده‌است؛ از این رو می‌توان با نتایج حاصل از این آزمون پی برد که فعالیت واحدهای دامی دارای تأثیرات مثبت بر معیشت مردم بوده و در متغیرهایی که اثرگذاری کمتری داشته، می‌توان با آموزش و توجه بیشتر نهادهای حاکمیتی نسبت به ارتقای سطح این متغیرها اهتمام بیشتری داشت. جدول ۷ نتایج بررسی متغیرهای سرمایه‌های معیشتی خانوارهای روستایی دارای واحدهای دامی کوچک در شهرستان آق‌قلا را با استفاده از آزمون کای اسکوئر ارائه می‌دهد.

با توجه به مقدار کای اسکوئر به دست آمده، تفاوت معنی‌داری بین فراوانی‌های مشاهده شده و فراوانی‌های مورد انتظار براساس سطح معنی‌داری کوچک‌تر از ۰/۰۱، تفاوت بین این دو نسبت از لحاظ آماری معنی‌دار است؛ بنابراین براساس نتایج میزان اثرگذاری ایجاد واحدهای دامی با متغیرهای سرمایه‌های معیشتی تا سطح ۹۹ درصد معنادار بوده‌است. بیشترین اثرگذاری در متغیرهای سرمایه معیشتی بر متغیر توانایی انجام کار و کمترین اثر بر داشتن خلاقیت و بهبود وضعیت آموزشی بوده‌است. در متغیرهای سرمایه اجتماعی، بیشترین اثرگذاری بر اعتماد به دیگران و کمترین به تمایل به ایجاد شرکت‌های تعاونی، در سرمایه اقتصادی نیز بیشترین اثرگذاری به افزایش درآمد و کمترین به تأمین

جدول ۷: بررسی متغیرهای سرمایه‌های معیشتی با استفاده از آزمون کای اسکوتر

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	کای اسکوتر	متغیر	سرمایه
*	۰/۰۰۰	۴	۴۰۹/۵۳۴	توانایی انجام کار	انسانی
*	۰/۰۰۰	۳	۲۹۵/۱۰۱	داشتن مهارت در زمینه شغلی	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۳۷/۶۵۲	وجود نیروی انسانی ماهر در روستا	
*	۰/۰۰۰	۳	۱۳۷/۹۲۱	داشتن خلاقیت	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۳۷/۱۳۵	بهبود وضعیت بهداشتی	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۵۴/۵۳۴	بهبود وضعیت تغذیه	
*	۰/۰۰۰	۴	۱۳۶/۶۵۲	بهبود وضعیت آموزشی	
*	۰/۰۰۰	۴	۵۶۸/۹۴۴	اعتماد به دیگران	اجتماعی
*	۰/۰۰۰	۴	۳۶۲/۲۳۰	مشارکت در امور خیریه	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۲۴/۳۰۹	میزان انسجام خانوادگی	
*	۰/۰۰۰	۴	۴۰۹/۷۵۸	احساس امنیت	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۸۰/۸۱۷	دسترسی به اطلاعات	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۸۰/۲۳۶	تعلق خاطر به روستا	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۶۴/۸۹۹	تمایل به کمک سایرین	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۵۵/۳۴۸	رضایت از وضعیت آموزشی روستا	
*	۰/۰۰۰	۳	۲۲۵/۱۰۱	رضایت از دسترسی به خدمات درمانی	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۳۱/۵۲۸	رضایت از بیمه	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۱۸/۰۱۷	ترجیح راه‌اندازی کسب‌وکار در روستاها	
*	۰/۰۰۰	۵	۴۹۶/۰۰۰	ارتقای سطح آگاهی مردم	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۴۴/۹۸۳	کاهش مهاجرت روستاییان	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۵۷/۹۶۱	امید به آینده	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۱۹/۰۰۰	رضایت از زندگی	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۶۶/۰۲۲	رضایت از موقعیت اجتماعی	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۱۴/۹۲۷	میزان رضایت از درآمد	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۹۵/۳۷۶	رضایت از تأمین هزینه‌ها	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۸۸/۸۳۱	رضایت از پس‌انداز	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۲۳/۹۷۲	رضایت از دریافت وام	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۲۴/۸۱۵	تمایل به ایجاد شرکت‌های تعاونی	
*	۰/۰۰۰	۴	۵۷۰/۴۶۱	افزایش درآمد	اقتصادی
*	۰/۰۰۰	۳	۲۷۰/۰۶۷	تأمین هزینه‌ها	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۷۴/۹۵۸	افزایش پس‌انداز	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۲۹/۹۸۳	توانایی پرداخت عوارض	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۱۲/۹۰۱	سرمایه‌گذاری سودآور و پررونق در روستا	
*	۰/۰۰۰	۵	۴۴۳/۵۷۵	وجود فرصت‌های شغلی متعدد	
*	۰/۰۰۰	۵	۴۰۱/۱۴۶	کاهش بیکاری در روستا	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۰۴/۳۳۷	افزایش اشتغال زنان	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۲۳/۶۹۰	خلق فرصت‌های جدید شغلی برای جوانان	
*	۰/۰۰۰	۳	۲۹۴/۲۷۰	بالارفتن قدرت خرید	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۳۶/۰۷۹	توان دریافت وام	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۵۱/۸۹۳	افزایش قیمت اراضی روستایی (مسکونی، زراعی)	

ادامه جدول ۷

نتیجه تأیید	سطح معناداری	درجه آزادی	کای اسکوئر	متغیر	سرمایه
*	۰/۰۰۰	۴	۴۴۵/۸۵۴	بهبود وضعیت مسکن	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۴۵/۶۰۱	افزایش خدمات در روستاها	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۱۷/۹۳۳	بهبود زیرساخت‌های روستا	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۷۱/۱۳۵	بهبود وضعیت مدارس	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۲۱/۶۶۹	دسترسی به انرژی (برق)	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۴۹/۸۳۱	بهبود کیفیت آب روستاها	
*	۰/۰۰۰	۳	۱۷۳/۴۱۶	چندکارکردی بودن فضای مسکونی	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۳۲/۲۳۰	بهبود امکانات ورزشی	
*	۰/۰۰۰	۳	۲۴۰/۰۰۰	افزایش تعداد مسکن	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۷۹/۵۳۴	افزایش فضاهای تفریحی در روستاها	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۸۱/۷۵۳	بهبود شبکه معابر و راه‌های اعتباری	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۶۸/۱۲۹	کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب‌های سطحی	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۶۴/۴۷۸	حفظ روستاها در برابر خطرات طبیعی (سیل...)	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۴۲/۵۱۱	دسترسی به مراکز دامپزشکی	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۲۵/۸۸۲	دسترسی به مراکز بهداشتی	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۴۱/۶۹۷	دسترسی به وسیله نقلیه شخصی	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۶۹/۵۹۰	مراکز خرید	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۶۸/۰۴۵	فضای ورزشی	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۵۱/۳۶۰	وجود اراضی زراعی	
*	۰/۰۰۰	۴	۳۹۹/۲۲۵	دسترسی به آب سالم	
*	۰/۰۰۰	۴	۱۸۱/۶۶۹	دسترسی به پوشش گیاهی	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۰۴/۸۴۳	دسترسی به مراکز	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۱۵/۴۸۹	عدم محدودیت مکانی	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۶۴/۰۸۴	مساعدت محیط	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۴۲/۳۱۵	توجه به دفع زباله‌ها	
*	۰/۰۰۰	۴	۲۲۹/۶۴۶	حفاظت از جاذبه‌های گردشگری	
*	۰/۰۰۰	۴	۱۵۰/۳۷۶	جلوگیری از تخریب و دست‌اندازی به مراکز و منابع	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰* تا سطح اطمینان ۹۹ درصد

واحدهای دامی کوچک با بهبود سرمایه‌های معیشتی (اجتماعی) دارد. همان‌طور که در خروجی جدول ۸ مشاهده می‌شود، نتایج قبل از ایجاد واحدهای دامی کوچک با پس از ایجاد واحدهای دامی کوچک دارای تفاوت‌های محسوس است و بر زندگی و معیشت ساکنان نواحی روستایی شهرستان آق‌قلا دارای تأثیرات مثبت بوده‌است و با کمی حمایت‌های دولت می‌توان نسبت به ماندگاری و پایداری این فعالیت مهم اقدام کرد.

به‌منظور بررسی تأثیرگذاری ایجاد واحدهای دامی بر متغیرهای سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی قبل از ایجاد و بعد از ایجاد؛ از آزمون ویلکاکسون بهره گرفته شد. با استناد به مقدار Z به‌دست‌آمده از متغیرهای سرمایه اجتماعی که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است؛ بنابراین باید گفت که به لحاظ آماری با اطمینان ۰/۹۹ تفاوت میزان تأثیرگذاری قبل از ایجاد واحدهای دامی کوچک و پس از ایجاد واحدهای دامی کوچک معنادار است؛ از این‌رو این نتیجه دلالت بر تأیید فرض تحقیق مبنی بر ایجاد

جدول ۸: مقایسه ایجاد واحدهای دامی کوچک (قبل و بعد) بر سرمایه‌های معیشتی با آزمون ویلکسون

معداری	Z	میانگین رتبه‌ای (Mean Rank)		بعد از ایجاد واحدهای دامی					قبل از ایجاد واحدهای دامی					متغیر	سرمایه
		رتبه	رتبه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
۰/۰۰۰	۱۲/۶۹۵	۱۰۸/۷۸	۱۰۲/۰۶	۱۰	۱۵۰	۱۷۷	۱۵	۳	۳	۱۵	۲۴۲	۸۳	۱۳	اعتماد به دیگران	سرمایه معیشتی
۰/۰۰۰	۱۳/۳۵۸	۱۱۶/۱۳	۱۰۸/۶۳	۲۵	۱۵۵	۱۶۵	۱۱	-	۴	۳۰	۱۸۵	۱۲۳	۱۱	مشارکت در خیریه	
۰/۰۰۰	۱۳/۳۱۰	۱۲۶/۷۶	۹۵/۲۵	۱۷۴	۱۳۴	۴۳	۲	۳	۴۶	۱۴۴	۶۴	۸۳	۱۹	انسجام خانوادگی	
۰/۰۰۰	۱۳/۹۸۸	۱۳۰/۶۶	۸۸/۰۰	۳۳	۱۸۵	۱۲۹	۵	۴	۴	۲۱	۲۰۷	۱۰۴	۲۰	احساس امنیت	
۰/۰۰۰	۱۵/۲۲۴	۱۴۶/۹۹	۹۹/۰۰	۳۸	۱۸۵	۱۲۳	۹	۱	۱	۱۳	۱۹۳	۱۱۸	۳۰	دسترسی به اطلاعات	
۰/۰۰۰	۱۵/۳۷۲	۱۶۴/۵۱	۸۳/۰۶	۱۷۱	۱۳۰	۴۸	۶	۱	۱۷	۲۹	۸۵	۱۶۰	۶۵	تعلق خاطر به روستا	
۰/۰۰۰	۱۴/۶۴۱	۱۴۵/۲۹	۱۲۸/۷۰	۶۸	۱۶۱	۱۱۵	۱۰	۲	۵	۲۷	۱۴۲	۱۴۹	۳۳	تمایل به کمک‌سازین	
۰/۰۰۰	۱۵/۳۶۹	۱۶۰/۴۸	۱۰۸/۷۵	۴۷	۲۰۴	۸۷	۱۵	۳	۴	۶	۱۲۰	۱۸۶	۴۰	رضایت از وضعیت آموزشی	
۰/۰۰۰	۱۴/۹۷۵	۱۵۴/۴۳	۱۱۳/۸۶	۴۱	۱۶۳	۱۲۹	۱۸	۵	-	۴	۱۲۲	۱۸۷	۴۳	رضایت از دسترسی به خدمات درمانی	
۰/۰۰۰	۱۴/۸۵۵	۱۴۶/۶۱	۶۶/۰۰	۳۲	۱۰۵	۱۳۵	۵۷	۲۷	۱	۲	۴۹	۱۶۵	۱۳۹	رضایت از بیمه	
۰/۰۰۰	۱۵/۱۹۶	۱۴۷/۰۰	۹۵/۰۰	۵۵	۱۵۵	۱۲۴	۱۷	۵	۴	۶	۱۳۳	۱۶۸	۴۵	ترجیح راه‌اندازی کسب‌وکار در روستاها	
۰/۰۰۰	۱۵/۲۱۷	۱۶۰/۰۰	۱۵۲/۴۳	۳۵	۱۹۳	۱۲۰	۶	۲	۱	۵	۱۵۸	۱۵۶	۳۵	ارتقای سطح آگاهی مردم	
۰/۰۰۰	۱۵/۸۴۰	۱۶۸/۹۱	۱۲۳/۱۷	۱۶۶	۱۳۱	۴۷	۷	۵	۳	۲۴	۴۸	۱۵۵	۱۲۶	کاهش مهاجرت روستاییان	
۰/۰۰۰	۱۴/۹۵۳	۱۳۹/۹۶	۱۳۵/۵۲	۵۶	۱۶۰	۱۲۱	۱۳	۵	۷	۱۴	۱۰۹	۱۶۸	۵۸	امید به آینده	
۰/۰۰۰	۱۵/۱۶۱	۱۵۴/۹۷	۱۰۵/۳۳	۴۸	۱۶۳	۱۳۴	۱۰	۱	۵	۱۵	۱۲۰	۱۷۹	۳۷	رضایت از زندگی	
۰/۰۰۰	۱۵/۴۲۹	۱۵۶/۱۳	۵۸/۵۰	۷۳	۱۹۳	۸۴	۵	۱	۱	۵۱	۱۱۷	۱۶۶	۵۱	رضایت از موقعیت اجتماعی	
۰/۰۰۰	۱۳/۴۹۹	۱۲۹/۷۰	۱۲۳/۸۳	۱۶	۱۰۷	۲۰۰	۳۰	۳	۲	۶	۱۴۰	۱۶۱	۴۷	میزان رضایت از درآمد	
۰/۰۰۰	۱۲/۰۱۷	۱۱۹/۳۲	۱۱۴/۵۶	۲۵	۸۷	۱۹۰	۴۶	۸	۲	۱۰	۱۳۹	۱۵۷	۴۸	رضایت از تأمین هزینه‌ها	
۰/۰۰۰	۱۲/۱۴۵	۱۲۳/۵۰	۸۳/۶۴	۲۱	۷۴	۱۹۳	۴۸	۲۰	۱	۳	۱۲۵	۱۶۱	۶۶	رضایت از پس‌انداز	
۰/۰۰۰	۱۳/۳۴۷	۱۳۲/۸۴	۶۲/۲۹	۴۶	۱۰۲	۸۵	۵۹	۶۴	۲	۵	۴۶	۱۳۸	۱۶۵	رضایت از دریافت وام	
۰/۰۰۰	۱۳/۱۰۰	۱۲۶/۸۹	۱۱۶/۹۷	۴۰	۱۰۸	۱۱۸	۵۱	۳۹	۵	۸	۹۲	۱۵۱	۱۰۰	تمایل به ایجاد شرکت‌های تعاونی	
۰/۰۰۰	۱۵/۰۳۳	۱۱۰/۱۸	۱۰۶/۸۳	۹	۱۲۱	۱۹۹	۲۲	۵	۳	۳	۲۳۹	۹۲	۱۹	افزایش درآمد	
۰/۰۰۰	۱۴/۸۶۲	۱۰۹/۱۱	۱۰۰/۳۰	۱۳	۸۰	۲۲۵	۳۴	۴	-	۸	۱۸۶	۱۴۴	۱۸	تأمین هزینه‌ها	
۰/۰۰۰	۱۵/۵۰۹	۱۱۴/۷۷	۹۴/۴۴	۱۸	۷۵	۲۰۸	۵۰	۵	۱	۱۰	۱۷۰	۱۴۹	۲۵	افزایش پس‌انداز	
۰/۰۰۰	۱۵/۶۰۳	۱۳۱/۸۲	۹۶/۰۸	۴۶	۱۱۰	۱۶۳	۲۷	۱۰	۲	۱۱	۱۳۳	۱۷۲	۳۸	توانایی پرداخت عوارض	
۰/۰۰۰	۱۵/۸۲۴	۱۶۳/۹۵	۷۴/۰۰	۷۱	۱۹۰	۷۶	۹	۹	۱	۱۴	۱۲۶	۱۷۲	۴۲	سرمایه‌گذاری سودآور و پررونق در روستا	
۰/۰۰۰	۱۵/۵۳۳	۱۶۰/۱۸	۱۴۸/۴۰	۱۲۴	۱۵۹	۴۹	۱۴	۸	۳	۱۷	۱۰۳	۱۸۵	۴۶	وجود فرصت‌های شغلی متعدد	
۰/۰۰۰	۱۴/۶۹۱	۱۶۴/۲۱	۱۱۷/۸۰	۱۴۷	۱۴۴	۵۲	۸	۴	۵	۱۹	۸۷	۱۸۲	۶۲	کاهش بیکاری در روستا	
۰/۰۰۰	۱۵/۸۶۸	۱۵۷/۴۹	۸۰/۵۰	۷۰	۲۱۱	۵۸	۱۰	۷	۲	۱۷	۱۶۹	۱۲۹	۳۹	افزایش اشتغال زنان	
۰/۰۰۰	۱۵/۸۸۲	۱۶۲/۲۵	۱۲۱/۷۵	۱۱۰	۱۷۵	۵۶	۸	۷	۱	۱۷	۱۲۵	۱۷۶	۳۶	خلق فرصت‌های جدید شغلی برای جوانان	
۰/۰۰۰	۱۵/۷۶۴	۱۵۷/۷۸	۱۰۰/۵۷	۷۲	۱۶۸	۸۸	۱۹	۹	-	۱۲	۱۱۵	۱۸۳	۴۶	بالارفتن قدرت خرید	
۰/۰۰۰	۱۵/۷۴۷	۱۳۶/۲۲	۷۰/۲۲	۶۰	۱۱۰	۷۴	۵۸	۵۴	۱	۱	۵۲	۱۲۹	۱۷۳	توان دریافت وام	
۰/۰۰۰	۱۵/۲۱۳	۱۷۱/۹۴	۲۲/۰۰	۲۴۲	۸۴	۲۶	۲	۲	۵	۲۶	۳۹	۱۳۴	۱۵۲	افزایش قیمت اراضی روستایی	

ادامه جدول ۸

معداری	Z	میانگین رتبه‌ای (Mean Rank)		بعد از ایجاد واحدهای دامی					قبل از ایجاد واحدهای دامی					متغیر	رتبه
		رتبه	رتبه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
۰/۰۰۰	۱۵/۰۳۳	۱۳۹/۳۷	۱۰۵/۰۰	۲۰	۱۶۲	۱۵۶	۱۷	۱	۱	۷	۱۸۳	۱۵۳	۱۲	بهبود وضعیت مسکن	۹
۰/۰۰۰	۱۴/۸۶۲	۱۴۷/۳۶	۱۲۱/۰۰	۴۳	۱۹۰	۱۰۹	۱۲	۲	۳	۱۲	۱۴۴	۱۶۸	۲۹	افزایش خدمات در روستاها	
۰/۰۰۰	۱۵/۵۰۹	۱۶۲/۶۵	۸۸/۹۰	۱۰۳	۱۵۸	۸۰	۱۱	۴	۱	۱۳	۸۵	۱۹۰	۶۷	بهبود زیرساخت‌های روستا	
۰/۰۰۰	۱۵/۶۰۳	۱۵۷/۴۸	۸۳/۰۰	۳۸	۱۹۶	۱۱۴	۷	۱	۳	۱۱	۱۱۷	۱۹۲	۳۳	بهبود وضعیت مدارس	
۰/۰۰۰	۱۵/۸۲۴	۱۶۵/۶۲	۱۵۲/۵۰	۸۳	۲۲۴	۴۷	۲	-	۳	۲۶	۱۵۸	۱۴۹	۲۰	دسترسی به انرژی (برق)	
۰/۰۰۰	۱۵/۵۳۳	۱۵۹/۸۲	۱۷۸/۵۰	۴۸	۲۰۳	۹۳	۹	۳	۳	۱۰	۱۳۸	۱۷۳	۳۱	بهبود کیفیت آب روستاها	
۰/۰۰۰	۱۴/۶۹۱	۱۴۶/۹۰	۱۲۷/۶۷	۴۶	۱۷۰	۱۱۶	۱۷	۶	-	۱۶	۱۵۵	۱۴۶	۳۹	چندکارکردی بودن فضای مسکونی	
۰/۰۰۰	۱۵/۸۶۸	۱۶۷/۴۶	۶۰/۸۳	۱۳۸	۱۵۶	۳۹	۱۲	۹	۲	۵	۶۰	۱۸۷	۱۰۲	بهبود امکانات ورزشی	
۰/۰۰۰	۱۵/۸۸۲	۱۶۹/۲۳	۶۶/۵۰	۱۷۹	۱۳۸	۲۷	۸	۳	-	۱۲	۷۶	۱۶۸	۱۰۰	افزایش تعداد مسکن	
۰/۰۰۰	۱۵/۷۶۴	۱۶۵/۸۵	۷۲/۵۰	۱۷۵	۱۳۲	۲۸	۶	۱۳	۴	۴	۶۱	۱۵۶	۱۳۱	افزایش فضاهای تفریحی در روستاها	
۰/۰۰۰	۱۵/۷۴۷	۱۶۳/۷۷	۲۰/۱۰۰	۵۲	۲۰۲	۹۱	۷	۳	۲	۹	۹۵	۲۰۳	۴۷	بهبود شبکه معابر و راه‌های اعتباری	
۰/۰۰۰	۱۵/۲۱۳	۱۵۴/۸۵	۱۲۸/۲۵	۳۰	۱۷۵	۱۳۳	۱۱	۶	۲	۳	۱۰۴	۱۹۵	۵۲	کیفیت دفع فاضلاب و آب‌های سطحی	
۰/۰۰۰	۱۴/۳۶۲	۱۳۹/۷۱	۱۲۸/۲۰	۳۴	۱۲۷	۱۸۲	۱۰	۳	۴	۲	۱۳۵	۱۷۸	۳۷	حفظ در برابر خطرات طبیعی (سیل)	
۰/۰۰۰	۱۵/۲۸۲	۱۵۵/۱۱	۱۱۷/۷۰	۲۰	۱۵۷	۱۵۵	۱۵	۹	۲	۲	۱۰۹	۱۸۶	۵۷	دسترسی به مراکز دامپزشکی	
۰/۰۰۰	۱۵/۳۰۵	۱۵۵/۲۱	۱۳۸/۶۳	۱۴	۱۸۷	۱۳۷	۱۶	۲	۱	۸	۱۲۰	۱۷۸	۴۹	دسترسی به مراکز بهداشتی	
۰/۰۰۰	۱۵/۵۵۹	۱۶۳/۸۶	۶۳/۷۵	۱۳۷	۱۴۳	۶۳	۱۰	۳	۳	۱۹	۱۱۲	۱۶۱	۶۱	دسترسی به وسیله نقلیه شخصی	
۰/۰۰۰	۱۵/۱۸۴	۱۵۸/۲۶	۸۰/۰۰	۱۰۷	۱۵۲	۸۱	۱۲	۴	۱	۲۰	۱۳۳	۱۵۶	۴۶	مراکز خرید	
۰/۰۰۰	۱۵/۳۵۳	۱۶۲/۹۵	۵۸/۳۳	۱۸۵	۱۰۵	۳۶	۱۴	۱۶	۶	۱۳	۷۳	۱۷۷	۸۷	فضای ورزشی	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰* تا سطح اطمینان ۹۹ درصد

زیرساختی مناسب مانند خانه بهداشت روستایی و وجود مدارس و دسترسی به راه ارتباطی و دسترسی مطلوب و راحت به شهر دانست که توانسته است میانگین نمرات را به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای در این روستاها نسبت به سایر روستاها کسب کند و تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای داشته باشد؛ بنابراین دسترسی بهتر این سه روستا نسبت به سایر روستاها از این مواهب باعث شده است که تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای نسبت به پنج روستای دیگر شاهد باشیم. البته متغیرهای دسترسی به اطلاعات، رضایت از بیمه، ارتقای سطح آگاهی مردم، رضایت از زندگی، رضایت از موقعیت اجتماعی، میزان رضایت از درآمد، رضایت از تأمین هزینه‌ها، رضایت از پس‌انداز، بهبود وضعیت مدارس، حفظ روستا در برابر خطرات، دسترسی به مراکز

جدول ۹ مقایسه میانگین سرمایه‌های معیشتی خانوارهای روستایی دارای واحدهای دامی کوچک در هشت روستای مورد مطالعه با استفاده از آزمون کروسکال والیس را نشان می‌دهد. نتایج بیانگر معنی‌دار بودن تفاوت در سرمایه‌های معیشتی در بین روستاهای شهرستان آق‌قلا در سطح اطمینان ۹۹ درصد است. روستاهای قربان‌آباد و یلمه خندان و شورحیات از میانگین نسبتاً بالاتری نسبت به سایر روستاها برخوردار شده‌اند. دلیل چنین وضعیتی را در موقعیت بسیار مطلوب مکانی و فضایی، وجود آب کافی، مراتع حاصلخیز، زمین‌های زراعی، بقایای محصولات کشاورزی (علوفه)، نزدیکی به مراکز دامپزشکی و وجود نیروی انسانی ماهر و درآمد نسبتاً مناسب جست‌وجو کرد، درعین حال وجود امکانات

روستاها تفاوت خاصی نداشته، اما در سایر متغیرهای سرمایه‌های معیشتی تفاوت بین روستاها کاملاً مشهود بود و نتایج آزمون نیز آن را تأیید کرده‌است.

بهداشتی، دسترسی به وسیله نقلیه شخصی، مراکز خرید، مساعدت محیط در بین تمام روستاها تفاوت خاصی مشهود نبود؛ بنابراین این متغیرها در تمامی

جدول ۹: مقایسه میانگین سرمایه‌های معیشتی خانوارهای روستایی شهرستان آق‌قلا با آزمون کروسکال والیس

متغیر	درجه آزادی	کای اسکوتر	سطح معناداری	میانگین روستاها							تفاوت	
				یامبی	صحنه	دوگونچی	آق‌قبر	قربان‌آباد	شورحیات	قلعه جیق		یلمه خندان
توانایی انجام کار	۷	۲۷/۳۵۱	۰/۰۰۰	۱۶۴/۳۳	۱۹۲/۰۲	۱۸۰/۰۶	۱۱۷/۱۱	۲۰۹/۰۰	۱۹۹/۹۶	۱۹۸/۷۴	۱۳۰/۲۱	استانی
داشتن مهارت شغلی	۷	۲۵/۴۵۲	۰/۰۰۱	۱۵۰/۱۸	۱۸۴/۹۸	۱۵۹/۷	۱۵۱/۶۳	۲۱۰/۵۷	۲۱۶/۲۸	۱۷۶/۷۷	۲۱۶/۴۵	
وجود نیروی انسانی ماهر	۷	۶۳/۴۸۳	۰/۰۰۰	۱۹۳/۲۱	۱۳۸/۰۸	۱۴۲/۱۷	۱۷۱/۷۹	۲۶۷/۵۲	۲۴۰/۰۲	۱۸۰/۳۴	۲۰۳/۵۹	
داشتن خلاقیت	۷	۳۸/۹۴۲	۰/۰۰۰	۱۶۴/۲۵	۱۶۴/۴۳	۱۵۳/۵	۱۶۳/۵۵	۲۴۹/۴۸	۲۲۸/۱۲	۱۵۹/۱۹	۲۲۴/۱۹	
بهبود وضعیت بهداشتی	۷	۱۹/۶۵۴	۰/۰۰۶	۱۷۲/۷۲	۱۷۵/۵۳	۱۷۲/۱۳	۱۰۹/۳۴	۲۱۳/۸۰	۲۱۴/۷۸	۱۷۱/۱۴	۲۰۰/۷۲	
بهبود وضعیت تغذیه	۷	۴۳/۲۱۹	۰/۰۰۰	۲۳۱/۱	۱۵۳/۳۸	۱۴۸/۲۲	۲۰۵/۷۶	۱۷۷/۷۲	۱۷۸/۳۲	۱۴۷/۰۳	۲۱۹/۶۲	
بهبود وضعیت آموزشی	۷	۳۳/۸۴۸	۰/۰۰۰	۱۴۶/۰۴	۱۸۱/۴۵	۱۷۵/۷۳	۱۹۸/۰۵	۱۶۹/۲۲	۲۲۱/۴۶	۱۴۳/۴۳	۲۵۲/۰۳	
اعتماد به دیگران	۷	۳۶/۵۱۱	۰/۰۰۰	۲۱۴/۸۵	۱۵۰/۶۳	۱۴۹/۰۸	۱۸۰/۰۵	۲۱۷/۴۰	۲۲۷/۷۸	۱۷۱/۹۴	۳۱۳/۵۷	
مشارکت در امور خیریه	۷	۲۲/۳۸۸	۰/۰۰۲	۱۹۶/۲۷	۱۴۸/۴۳	۱۶۲/۵۳	۱۷۸/۳۱	۲۱۷/۳۳	۲۰۳/۶۸	۱۸۰/۹۱	۲۰۰/۲۸	
میزان انسجام خانوادگی	۷	۲۴/۹۷۳	۰/۰۰۱	۱۷۴/۸۷	۱۶۳/۵	۱۸۴/۶۲	۱۵۸/۲۶	۲۲۳/۳۰	۱۲۸/۶۰	۲۲۰/۴۴	۱۸۳/۷۴	
احساس امنیت	۷	۱۵/۵۷۲	۰/۰۲۹	۱۶۳/۳۵	۱۶۹/۸۴	۱۶۲/۳۸	۲۰۹/۴۲	۱۸۴/۳۳	۲۰۲/۵۶	۱۸۰/۲۹	۲۲۴/۳۳	
دسترسی به اطلاعات	۷	۱۳/۵۸۱	۰/۰۵۹	۱۶۱/۴۲	۱۶۹/۸۷	۱۷۵/۴۹	۱۵۰/۸۲	۲۱۸/۰۳	۱۸۲/۲۴	۱۹۸/۳۹	۲۰۱/۲۸	
تعلق خاطر به روستا	۷	۳۰/۹۱۹	۰/۰۰۰	۲۰۷/۰۹	۱۴۹/۳۲	۱۵۸/۳۵	۱۹۵/۰۳	۲۲۷/۹۰	۱۶۲/۹۰	۱۶۷/۹۹	۲۰۹/۹۰	
تمایل به کمک سایرین	۷	۲۴/۲۲	۰/۰۰۱	۲۱۳/۸۷	۱۴۷/۳	۱۶۸/۰۱	۱۸۳/۷۴	۱۹۲/۵۳	۲۰۴/۲۴	۱۶۱/۲۷	۱۹۷/۰۳	
رضایت از وضعیت آموزشی	۷	۳۹/۷۸	۰/۰۰۰	۱۴۰/۳۹	۱۶۳/۵۳	۱۸۹/۹۲	۱۸۱/۳۷	۲۴۰/۳	۲۳۱/۰۰	۱۹۶/۹	۱۵۶/۶۴	
رضایت از خدمات درمانی	۷	۲۲/۹۵۲	۰/۰۰۲	۱۴۶/۶۲	۱۸۴/۲۲	۱۵۹/۵۳	۱۹۶/۳۲	۲۰۳/۸	۲۱۵/۸۴	۲۱۴/۴۳	۱۶۰/۰۵	
رضایت از بیمه	۷	۶/۹۶۲	۰/۴۳۲	۱۷۵/۴۷	۱۷۸/۲۸	۱۷۱/۹۱	۲۱۲/۴۵	۲۱۰/۰۵	۱۷۱/۶	۱۶۹/۹۷	۱۶۱/۱۶	
راهاندازی کسب‌وکار روستا	۷	۱۷/۸۳	۰/۰۱۳	۱۶۷/۷۶	۱۶۲/۵۳	۱۸۶/۰۹	۱۹۵/۵۳	۱۹۲/۷	۲۲۸/۲۶	۱۴۷/۲۹	۲۰۶/۰۰	
ارتقای سطح آگاهی مردم	۷	۸/۵۲	۰/۲۸۹	۱۷۸/۲۱	۱۶۳/۲۲	۱۷۰/۸۸	۲۰۱/۸۲	۲۰۶/۵۲	۱۶۸/۲۶	۱۸۸/۸۴	۱۹۴/۶۲	استانی
کاهش مهاجرت روستاییان	۷	۳۳/۴۴۴	۰/۰۰۰	۲۰۱/۲۹	۱۳۶/۴۵	۱۷۵/۰۳	۲۲۱/۹۲	۱۹۳/۳۲	۱۸۹/۱۶	۱۶۹/۹۹	۲۲۲/۲۹	
امید به آینده	۷	۱۸/۸۳۷	۰/۰۰۹	۱۹۵/۴۵	۱۵۶/۰۹	۱۵۴/۹۸	۱۹۳/۸۹	۲۱۰/۸۳	۲۴/۳	۱۷۱/۷۸	۱۹۱/۹۱	
رضایت از زندگی	۷	۱۱/۹۷۳	۰/۱۰۱	۲۰۵/۱۴	۱۷۲/۶۳	۱۶۰/۰۹	۲۰۶/۸۴	۱۸۵/۱۸	۱۸۶/۲	۱۵۹/۶۷	۱۶۴/۰۷	
رضایت از موقعیت اجتماعی	۷	۳/۸۳	۰/۹۰۰	۱۷۸/۱۹	۱۷۶/۵۹	۱۸۰/۵۴	۱۵۷/۲۶	۱۵۹/۱۳	۱۶۹/۷۲	۱۷۳/۸۷	۱۹۰/۸۳	
میزان رضایت از درآمد	۷	۱۰/۸۳۹	۰/۱۴۶	۱۶۰/۸۹	۱۷۸/۴۷	۱۵۸/۲۹	۱۹۳/۲۹	۲۰۰/۰۲	۱۸۶/۰۳	۱۵۹/۱۳	۲۰۲/۵۹	
رضایت از تأمین هزینه‌ها	۷	۱۳/۳۲۷	۰/۰۶۵	۱۷۲/۳۳	۱۷۱/۸۶	۱۵۴/۸۸	۲۱۹/۱۳	۲۰۳/۸۲	۱۹۶/۱۸	۱۷۱/۶۳	۲۰۲/۳۳	
رضایت از پس‌انداز	۷	۱۱/۶۲۱	۰/۱۱۴	۱۶۶/۲۵	۱۶۹/۴۹	۱۶۲/۷۸	۲۰۹/۰	۲۰۲/۱۸	۲۱۱/۲	۱۷۷/۹۳	۱۹۵/۶۲	
رضایت از دریافت وام	۷	۲۸/۵۷۷	۰/۰۰۰	۱۷۴/۰۶	۱۷۰/۲۷	۱۵۹/۹۱	۲۰۵/۲۶	۲۴۷/۵۲	۲۰۶/۳۶	۱۸۹/۹۱	۱۲۶/۳۳	
تمایل به ایجاد شرکت تعاونی	۷	۵۰/۳۴۸	۰/۰۰۰	۱۷۲/۱۹	۱۲۲/۶۴	۲۰۱/۹۷	۲۳۳/۵۳	۲۳۵/۱۷	۱۹۹/۱	۱۸۸/۳۹	۱۹۵/۴۵	
افزایش درآمد	۷	۴۱/۱۲	۰/۰۰۰	۲۱۵/۳۲	۱۴۰/۳۹	۱۵۳/۵	۲۱۹/۶۳	۱۸۰/۳۳	۲۰۲/۶۰	۱۸۰/۱۱	۲۱۳/۱۷	
تأمین هزینه‌ها	۷	۲۷/۲۳۷	۰/۰۰۰	۲۰۷/۶۵	۱۶۰/۹۹	۱۴۳/۴۶	۲۰۸/۳۹	۱۹۸/۳۰	۲۰۱/۱۶۶	۱۶۶/۰۴	۱۹۳/۴۰	
افزایش پس‌انداز	۷	۱۸/۲۳۳	۰/۰۱۱	۱۹۵/۴۳	۱۵۱/۷۱	۱۶۴/۱۲	۱۹۵/۵	۲۰۱/۸۸	۲۱۳/۳۰	۱۷۷/۷۱	۱۸۸/۸۳	
توانایی پرداخت عوارض	۷	۴۶/۱۱۹	۰/۰۰۰	۲۰۵/۰۹	۱۴۳/۴۹	۱۴۰/۲۶	۲۳۵/۱۱	۲۲۸/۲۰	۲۲۰/۵۰	۱۸۰/۴۳	۱۷۹/۰۲	
سرمایه‌گذاری سودآور	۷	۲۵/۱۹۵	۰/۰۰۱	۱۸۳/۰۳	۱۵۰/۲۷	۱۵۹/۷۱	۱۷۵/۱۱	۲۳۲/۹۲	۱۸۹/۰۰	۲۰۶/۵۷	۱۹۱/۷۱	
وجود فرصت‌های شغلی متعدد	۷	۴۶/۲۰۳	۰/۰۰۰	۱۹۳/۵۶	۱۳۸/۸۴	۱۶۷/۱۹	۲۰۴/۸۹	۲۵۹/۴۸	۱۵۸/۵۰	۱۶۸/۶۹	۲۱۲/۱۴	
کاهش بیکاری در روستاها	۷	۳۲/۷۴۷	۰/۰۰۰	۲۰۱/۵۷	۱۴۷/۸۸	۱۶۳/۹۴	۱۶۴/۳۲	۲۳۸/۳۵	۱۶۹/۴	۱۶۸/۲۳	۲۲۱/۰۲	
افزایش اشتغال زنان	۷	۲۳/۰۱	۰/۰۰۲	۲۱۴/۰۸	۱۴۸/۴۶	۱۷۸/۴۸	۱۹۶/۶۳	۱۹۹/۷۳	۱۷۱/۴۴	۱۶۹/۰۱	۱۷۵/۶۰	
فرصت‌های شغلی برای جوانان	۷	۱۵/۳۵۶	۰/۰۳۲	۲۰۰/۵۶	۱۵۵/۴	۱۷۴/۷۵	۱۵۸/۶۱	۲۱۱/۲۵	۱۷۳/۴۴	۱۷۱/۰۰	۲۰۰/۱۷	
بالارفتن قدرت خرید	۷	۳۷/۵۸	۰/۰۰۰	۱۶۳/۴۴	۱۵۲/۸۶	۱۸۶/۳۲	۱۹۸/۳۹	۲۵۹/۹۷	۱۴۹/۳	۲۱۰/۶۳	۱۶۶/۶۶	
توان دریافت وام	۷	۳۵/۰۳۷	۰/۰۰۰	۱۷۳/۵۳	۱۵۸/۸۳	۱۸۷/۰۲	۱۶۸/۶۶	۲۴۸/۲۳	۲۰۶/۸۶	۱۹۶/۱۶	۱۱۰/۸۴	
افزایش قیمت اراضی روستایی	۷	۲۸/۰۲۶	۰/۰۰۰	۱۹۴/۹۰	۱۴۶/۲۸	۱۷۷/۸۵	۱۷۷/۵	۲۱۳/۷۷	۱۵۷/۱۸	۱۸۸/۹۳	۲۱۳/۰۲	

ادامه جدول ۹

شماره روستا	متغیر	درجه آزادی	کای اسکوتر	سطح معناداری	میانگین روستاها							
					یامپی	صحنه	دوگونچی	آق قبر	قربان آباد	شور حیات	قلعه جیق	یلمه خندان
	بهبود وضعیت مسکن	۷	۵۲/۷۲۸	۰/۰۰۰	۲۰۴/۳۹	۱۲۸/۸۷	۱۵۱/۸۴	۲۱۸/۴۵	۲۱۰/۸۳	۱۹۸/۲۶	۲۰۶/۱۹	۲۱۹/۵۰
	افزایش خدمات روستا	۷	۴۹/۵۹۹	۰/۰۰۰	۲۰۱/۷۱	۱۳۹/۰۷	۱۴۳/۸۴	۱۶۹/۶۸	۲۲۹/۶۳	۱۹۶/۶۰	۱۸۷/۶۶	۲۳۳/۴۳
	بهبود زیرساخت‌های روستا	۷	۳۱/۱۸۲	۰/۰۰۰	۱۹۱/۲۱	۱۴۶/۳۸	۱۵۲/۳	۱۹۶/۹۲	۲۳۱/۸۲	۲۱۲/۴۲	۱۷۹/۲۳	۲۰۶/۷۹
	بهبود وضعیت مدارس	۷	۱۱/۶۷۵	۰/۱۱۲	۱۶۰/۵۵	۱۷۴/۹۵	۱۷۷/۵۱	۱۷۹/۸۷	۲۰۳/۷۳	۲۲۵/۳۰	۱۷۲/۹۶	۱۷۲/۵۰
	دسترسی به انرژی برق	۷	۳۴/۵۰۲	۰/۰۰۰	۱۹۱/۵۸	۱۵۱/۹۶	۱۷۱/۱۷	۱۶۲/۴۵	۲۵۳/۳۰	۱۸۱/۳۶	۱۶۳/۵۶	۱۹۵/۱۲
	بهبود کیفیت روستا	۷	۳۵/۲۷۵	۰/۰۰۰	۱۷۲/۸۱	۱۵۸/۹۹	۲۱۸/۴۵	۱۳۵/۷۱	۲۳۱/۳۵	۲۱۹/۳۶	۱۷۴/۶۶	۲۳۱/۴۱
	چندکارکردی بودن مسکن	۷	۲۲/۵۲۹	۰/۰۰۲	۱۹۰/۷۹	۱۶۴/۷۱	۱۵۲/۷۳	۱۹۰/۷۱	۲۱۹/۹۳	۲۰۳/۱۴	۱۴۴/۸۷	۲۰۸/۶
	بهبود امکانات ورزشی	۷	۱۵/۷۳۸	۰/۰۲۸	۱۷۲/۰۱	۱۸۴/۰۰	۱۴۷/۶۳	۱۵۴/۱۳	۲۰۳/۸۵	۱۷۱/۸۶	۱۹۵/۹۳	۲۱۴/۵۳
	افزایش تعداد مسکن	۷	۱۵/۱۸۱	۰/۰۳۵	۱۷۰/۷۲	۱۶۰/۳۱	۱۷۴/۹۹	۱۶۱/۵۵	۲۰۴/۴۲	۱۸۶/۶۲	۱۸۶/۴۷	۲۲۲/۲۸
	افزایش فضای تفریحی	۷	۲۰/۰۷۹	۰/۰۰۵	۱۶۳/۸۳	۱۷۰/۴۰	۱۵۲/۰۸	۱۹۳/۹۵	۲۱۸/۲۸	۱۷۴/۶۴	۱۹۱/۷۷	۲۲۱/۹۰
	بهبود شبکه معابر ارتباطی	۷	۳۶/۸۱۱	۰/۰۰۰	۲۰۱/۶۶	۱۴۴/۴۴	۱۵۴/۷۴	۱۶۳/۹۵	۲۱۳/۹	۲۰۰/۹۴	۱۷۶/۲۶	۲۳۳/۱۶
	کیفیت شبکه دفع فاضلاب	۷	۳۸/۸۹۳	۰/۰۰۰	۱۷۲/۸۶	۱۶۳/۶۴	۱۴۱/۳۹	۱۸۳/۹۵	۲۰۸/۹	۲۴۴/۱۴	۱۶۸/۰۷	۲۳۴/۴۳
	حفظ روستا در برابر خطرات	۷	۱۳/۶۰۶	۰/۰۵۹	۱۵۸/۱۴	۱۹۰/۳۸	۱۶۳/۴۳	۱۶۵/۶۶	۲۰۰/۳۲	۲۱۹/۲۲	۱۸۲/۰۳	۱۶۵/۸۸
	دسترسی به مراکز دامپزشکی	۷	۳۱/۲۹	۰/۰۰۰	۱۳۵/۶۳	۱۹۲/۲۳	۱۸۱/۳۲	۱۴۷/۷۱	۲۴۰/۱۵	۱۸۰/۴۲	۱۸۰/۰۰	۱۸۰/۳۶
	دسترسی به مراکز بهداشتی	۷	۷/۹۹۵	۰/۳۳۳	۱۸۴/۳۱	۱۶۵/۱۲	۱۹۲/۰۸	۱۸۶/۰۸	۲۰۶/۶۰	۱۷۹/۲۸	۱۸۴/۴۶	۱۸۳/۳۱
	دسترسی به نقلیه شخصی	۷	۱۳/۸۴۷	۰/۰۵۴	۱۵۸/۴۲	۱۶۹/۵۷	۱۷۷/۷۰	۱۴۴/۹۷	۲۰۷/۷۰	۱۹۳/۱۲	۱۹۹/۴۱	۲۰۸/۴۸
	مراکز خرید	۷	۱۳/۹۵۸	۰/۰۵۲	۱۵۷/۲۵	۱۷۹/۵۲	۱۹۰/۴۳	۱۶۳/۲۹	۲۱۱/۴	۱۵۰/۹۴	۲۰۷/۷	۱۶۴/۱۴
	فضای ورزشی	۷	۱۶/۷۵۷	۰/۰۲۰	۱۴۷/۳۸	۱۷۹/۵۴	۱۸۴/۴۹	۱۶۱/۵	۲۱۸/۱۵	۱۶۷/۵۴	۱۸۵/۵۱	۲۰۵/۸۴
	وجود اراضی زراعی	۷	۲۲/۲۴۴	۰/۰۰۲	۱۵۳/۶۵	۱۸۷/۴۹	۱۷۲/۹۸	۱۱۲/۲۴	۲۰۴/۱۸	۱۸۸/۸۸	۲۰۴/۷۴	۱۹۵/۳۴
	دسترسی به آب سالم	۷	۶۴/۷۶۷	۰/۰۰۰	۱۳۰/۰۶	۱۸۵/۶۸	۱۵۱/۲۸	۱۲۲/۵۵	۲۳۳/۵۵	۲۳۵/۹۲	۱۹۸/۵۷	۲۳۰/۲۴
	دسترسی به پوشش گیاهی	۷	۶۹/۳۷۶	۰/۰۰۰	۱۵۴/۵۴	۱۵۱/۷۵	۱۵۰/۲۲	۱۲۹/۱۱	۲۵۰/۳۷	۲۲۷/۷۸	۱۹۷/۶۶	۲۶۸/۷۲
	دسترسی به مراتع	۷	۱۱۷/۱۳	۰/۰۰۰	۹۱/۶۹	۱۷۴/۰۱	۱۷۳/۷۳	۱۵۷/۸۴	۲۵۴/۷۳	۲۵۶/۸۴	۱۶۹/۶۳	۲۸۰/۸۶
	عدم محدودیت مکانی	۷	۶۳/۸۴۷	۰/۰۰۰	۱۱۴/۷۳	۱۹۰/۸۱	۱۷۵/۵۳	۱۰۸/۵۳	۲۳۰/۰۵	۲۲۶/۶۶	۱۹۱/۷۳	۲۲۸/۳۶
	مساعدت محیط	۷	۴۴/۳۵۹	۰/۱۶۵	۱۲۲/۸۸	۱۹۹/۰۶	۱۷۶/۵۱	۱۱۹/۰۸	۲۰۹/۳۰	۲۱۹/۴۲	۱۹۲/۰۷	۲۰۲/۰۲
	توجه به دفع زباله‌ها	۷	۱۰/۴۳۷	۰/۰۰۰	۱۴۶/۴۶	۱۶۰/۳۹	۲۰۱/۲۳	۱۸۳/۷۴	۱۹۶/۹۸	۱۹۱/۲۰	۱۷۴/۵۴	۱۹۴/۴
	حفاظت از جاذبه گردشگری	۷	۳۳/۳۲۲	۰/۰۰۰	۱۸۶/۹	۱۳۵/۵۸	۲۰۰/۷۳	۱۶۸/۵۷	۲۲۳/۶۳	۲۱۷/۶۶	۱۸۵/۰۶	۱۶۵/۷۴
	جلوگیری از تخریب مراتع	۷	۴۱/۱۶۷	۰/۰۰۰	۲۰۶/۷۷	۱۲۷/۸۵	۱۹۵/۸۵	۲۲۲/۲۴	۲۰۷/۸	۲۰۴/۸۲	۱۷۵/۵۴	۱۵۸/۱۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰* تا سطح اطمینان ۹۹ درصد

نتیجه

اهمیت دامداری و دامپروری به دلایل اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی از قبیل منبع درآمد، افزایش باروری خاک، تولید محصولات دامی برای خانوارهای روستایی بسیار مهم است و همواره مورد توجه این قشر از جامعه بوده و به عنوان یکی از اصلی‌ترین منابع سرمایه‌ای خانوارهای روستایی تلقی می‌شود و از این طریق درآمد نسبتاً خوبی را به دست می‌آورند. پرورش دام به صورت فعالیت تلفیقی در نظام کشاورزی در کنار سایر

فعالیت‌های کشاورزی نقش مؤثر و تعیین‌کننده در تولید، درآمد و اشتغال خانوارهای روستایی دارد و با وجود رشد فعالیت‌های غیرکشاورزی که سهم بالایی در اقتصاد روستایی دارد، پرورش دام هنوز به منزله یکی از فعالیت‌های اصلی در مناطق روستایی و به منزله یک دارایی مهم از نظر فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به حساب می‌آید. یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که بین ویژگی‌های شخصی افراد با ایجاد واحدهای دامی کوچک در روستاهای شهرستان آق‌قلا رابطه وجود دارد.

به دلیل موقعیت فضایی و مکانی نسبتاً مناسب‌تر، دسترسی به راه‌های ارتباطی بهتر، سهولت دسترسی به مراکز شهری و مساعدت محیط و دسترسی راحت به مراتع برای این سه روستا نسبت به سایر روستاها دارای برتری‌های خاصی شده است.

پیشنهادات

- لزوم حمایت‌های دولتی در جهت توسعه واحدهای دامی کوچک در جهت ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری در سطح روستاها؛
- واگذاری مدیریت مراتع به ساکنان نواحی روستایی؛
- ایجاد شرکت‌های تعاونی دامداری برای صاحبان واحدهای دامی؛
- جلوگیری از تخلیه زباله‌ها در مراتع؛
- ایجاد واحدهای تولید خوراک دامی در سطح ناحیه؛
- نظارت بر توزیع انواع نهاده‌های دامی توسط شبکه تعاون روستایی؛
- لزوم قیمت تضمینی تولیدات دامی در جهت امنیت اقتصادی صاحبان واحدهای دامی کوچک؛
- تأمین علوفه ارزان قیمت برای صاحبان واحدهای دامی کوچک؛
- ارتقای دانش و آموزش مهارت‌های به‌روز برای صاحبان واحدهای دامی کوچک؛
- بیمه واحدهای دامی؛
- تقویت دسترسی به مراکز دامپزشکی؛
- لزوم تغییر از پارادایم سنتی دامداری به پارادایم‌های جدید دامپروری.

از آزمون‌های فای کرامر برای متغیرهای شغل و تحصیلات، آزمون کای اسکوئر برای متغیرهای تأهل با مهارت در زمینه شغلی، ضریب همبستگی پیرسون برای متغیرهای سن با درآمد و بین تحصیلات با درآمد استفاده شد. نتایج بیانگر ارتباط معنادار بین متغیرهای مورد بررسی در سطح اطمینان ۹۹ درصد بوده است. همچنین بین ایجاد واحدهای دامی کوچک با بهبود سرمایه‌های معیشت پایدار خانوارهای روستایی شهرستان آق‌قلا رابطه وجود دارد.

آزمون به کار گرفته شده برای تجزیه و تحلیل این فرضیه فریدمن، کای اسکوئر و ویلکاکسون است که بیانگر وجود رابطه در سطح اطمینان ۹۹ درصد بین ایجاد واحدهای دامی کوچک با متغیرهای سرمایه انسانی، اجتماعی، اقتصادی، فیزیکی و طبیعی است و نتایج نشان داد که متغیرهای سرمایه‌های معیشتی بعد از توسعه واحدهای دامی کوچک در روستاهای مورد مطالعه دارای تأثیرات مثبت و سازنده بوده است. از طرفی بین سرمایه‌های معیشتی خانوارهای دارای واحد دامی کوچک در بین روستاهای شهرستان آق‌قلا تفاوت وجود دارد؛ بنابراین از آزمون کروسکال والیس بهره گرفته شد که بیانگر وجود رابطه در سطح اطمینان ۹۹ درصد است؛ بنابراین ایجاد و توسعه واحدهای دامی کوچک در توسعه و پایداری اقتصاد روستایی و جمعیت‌پذیری روستاها تأثیر مثبت بر جا می‌گذارد و بسیاری از متغیرهای مورد بررسی بیانگر تفاوت بین روستاها بوده است؛ اما سه روستای قربان‌آباد و یلمه خندان و شورحیات نسبت به سایر روستاها دارای تفاوت‌های قابل ملاحظه‌تری بوده‌اند که این تفاوت‌ها

منابع

احمدی گناب، حسین؛ شفق رستگار؛ قدرت‌اله حیدری؛ سیدمجتبی مجاوریان (۱۳۹۷). بررسی راهکارهای تقویت توان اقتصادی دامداران با تکیه بر تحلیل اقتصادی دامداری سنتی (مطالعه موردی: مراتع ییلاقی سجادرود - استان مازندران. تحقیقات مرتع و بیابان ایران. دوره ۲۵. شماره ۴. صفحات ۸۵۲-۸۳۹.

[doi: 10.22092/ijrdr.2019.118617](https://doi.org/10.22092/ijrdr.2019.118617)

https://ijrdr.areeo.ac.ir/article_118617.html

حسین‌زاده، عسگر؛ قدرت‌اله حیدری؛ حسین بارانی؛ حسن زالی (۱۳۹۶). بررسی تأثیر تعداد دام بهره‌برداران بر وضعیت مراتع فصلنامه تحقیقات مرتع و بیابان ایران. دوره ۲۴. شماره ۳. پی‌پی ۶۸. صفحات ۵۲۳-۵۱۳.

[doi: 10.22092/ijrdr.2017.113359](https://doi.org/10.22092/ijrdr.2017.113359)

https://ijrdr.areeo.ac.ir/article_113359.html

حیدری ساربان، وکیل؛ علیرضا عبدپور (۱۳۹۸). عوامل بهبود معیشت پایدار روستایی از دیدگاه ساکنان محلی، مطالعه موردی شهرستان اردبیل. فصلنامه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. دوره ۱۹. شماره ۵۴. صفحات ۴۳-۲۳.

[Doi:10.29252/jgs.19.54.23](https://doi.org/10.29252/jgs.19.54.23)

[URL: http://jgs.khu.ac.ir/article-1-3265-fa.html](http://jgs.khu.ac.ir/article-1-3265-fa.html)

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان گلستان (۱۳۹۹).

<https://amar.golestanmporg.ir/>

سرشماری عمومی نفوس و مسکن. ۱۳۹۵.

https://www.amar.org.ir/Portals/0/census/1395/results/abadi/CN95_HouseholdPopulationVillage_27_r.xlsx

صحنه، بهمن (۱۳۹۰). بازگشت مهاجران به روستاها و نقش آن در معیشت پایدار روستایی؛ مطالعه موردی شهرستان آق‌قلا. رساله دکتری دانشکده جغرافیا. دانشگاه تهران.

https://lib1.ut.ac.ir:8443/faces/search/bibliographic/biblioFullView.jspx?_afPfm=x3tbp1z

صحنه، بهمن؛ خراسانی، محمدمبین (۱۴۰۰). تحلیل تأثیر قالیبافی بر وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی شهرستان آق‌قلا. پژوهش‌های روستایی. دوره ۱۲. شماره ۱. صفحات ۱۷۳-۱۵۶.

[10.22059/jrur.2021.315417.1594](https://doi.org/10.22059/jrur.2021.315417.1594)

https://jrur.ut.ac.ir/article_80278.html

صحنه، بهمن؛ نورتقانی، عبدالمجید (۱۳۹۹). تحلیلی بر آسیب‌پذیری سرمایه‌های معیشتی خانوارهای روستایی در سیل شهرستان آق‌قلا. جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای. دوره ۱۸. شماره ۲. صفحات ۲۷۱-۲۳۷.

[10.22067/jgrd.2021.68260.1006](https://doi.org/10.22067/jgrd.2021.68260.1006)

https://jgrd.um.ac.ir/article_39820.html

میرجلیلی، علی بمان؛ قدرت‌اله حیدری؛ ناصر باغستانی میبیدی؛ شفق رستگار (۱۳۹۸). بررسی میزان درآمد و هزینه دامداری سنتی در مراتع خشک و بیابانی استان یزد (مطالعه موردی: مراتع ندوشن). فصلنامه تحقیقات مرتع و بیابان ایران. دوره ۲۶. شماره ۱. پی‌پی ۷۴. صفحات ۱۰۲-۸۹.

[doi: 10.22092/ijrdr.2019.119329](https://doi.org/10.22092/ijrdr.2019.119329)

https://ijrdr.areeo.ac.ir/article_119329.html

منتظری، عبدالقیوم؛ صحنه، بهمن؛ قانقرمه، عبدالعظیم (۱۴۰۰). نقش مدیریت منابع آب در معیشت پایدار خانوارهای نواحی روستایی نمونه پژوهش: دهستان مزرعه شمالی و جنوبی شهرستان آق‌قلا. برنامه‌ریزی فضایی. دوره ۱۱. شماره ۱. صفحات ۸۶-۶۷.

[10.22108/sppl.2020.122008.1478](https://doi.org/10.22108/sppl.2020.122008.1478)

https://sppl.ui.ac.ir/article_25210.html

میرزایی، شهاب؛ مهدی نوری پور (۱۳۹۳). تحلیل موانع صنعتی شدن دامپروری (مطالعه موردی شهرستان قلعه گنج، استان کرمان). فصلنامه پژوهش‌های روستایی. دوره ۵، شماره ۴. صفحات ۷۳۶-۷۰۵.

doi: 10.22059/jrur.2015.53421

https://jrur.ut.ac.ir/article_53421.html

نجفی کانی، علی اکبر؛ بهمن صحنه؛ صالح آرخی؛ آمنه مسگری (۱۳۹۹). تحلیلی بر پیامدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش‌های مرکزی و نوکنده شهرستان بندرگز). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی. دوره ۱۵، شماره ۱. صفحات ۵۲-۳۵.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672738.html

References

Abdel Rahman Ibrahim, Mostafa., Dorinab, Mocuta., and Ibrahim, Abdelrazek. (2014). How rural agricultural development projects (animal production) can use projects benefits for improving the economics states of farmers. *Journal of Procedia Economics and Finance*, Vol., 9, No 59: 484-489.

<https://cyberleninka.org/article/n/979660.pdf>

Chambers, Robert., & Conway, Gordon, R., (1991). "Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century", Institute of Development Studies, (IDS) Discussion Paper 296, Agricultural and Rural Problems, Food Security, Environment.

<https://www.ids.ac.uk/download.php?file=files/Dp296.pdf>

Ellis, Frank., and Biggs, Stephen. (2001). "Evolving Themes in Rural Development 1950s-2000s", *Development Policy Review*, 19 (4): 437-448, Overseas Development Institute, Published by Blackwell Publishers, Oxford OX4 1JF, UK and 350 Main Street, Malden, MA 02148, USA.

<https://www.staff.ncl.ac.uk/david.harvey/AEF806/Ellis&Biggs2001.pdf>

Ferguson, J.-A. (2012). *Generating Sustainable Livelihoods; The Role of Co-Operatives. Harnessing the Co-operative Advantage to Build a Better World*, PP 1-6.

<http://social.un.org/coopsyear/documents/FergusonAddispresentationonSustainableLivelihoods.pdf>

Hegde, Narayan Ganapa. (2019). *Livestock Development for Sustainable Livelihood of Small Farmers*, *Asian Journal of Research in Animal and Veterinary Sciences*, PP 1-17.

https://www.researchgate.net/publication/332947789_Livestock_Development_for_Sustainable_Livelihood_of_Small_Farmers

Islam, M., & Topader, A., & Rob, A. (2012). Comparative study on the cost benefit between indigenous and cross bred cows reared in rural area of Dinajpur District. *Bangladesh Journal of Animal Science*. Vol:39. Issue 1-2, 10.3329/bjas.v39i1-2.9696.

https://www.researchgate.net/publication/265185649_Comparative_study_on_the_cost_benefit_between_indigenous_and_cross_bred_cows_reared_in_rural_area_of_Dinajpur_District

Kabir, M., Hou, X., Akther, R., & Wang, J. (2012). Impact of Small Entrepreneurship on Sustainable Livelihood Assets of Rural Poor Women in Bangladesh. *International Journal of Economics and Finance*, PP 265-280.

https://www.researchgate.net/publication/268346968_Impact_of_Small_Entrepreneurship_on_Sustainable_Livelihood_Assets_of_Rural_Poor_Women_in_Bangladesh

Kumar,S, (2015). Rural Marketing of Agricultural Produce in India: Problems and Prospects, *Global Journal of Engineering, Science & Social Science Studies*. Vol.1, (No 04): 2394-3084.

<https://www.ijrbsm.org/pdf/v1-i2/1.pdf>

Mbaiwa, J.E. (2010). Changes on Traditional Livelihood Activities and Lifestyles Caused by Tourism Development in the Okavango Delta, Botswana, *Journal of Tourism Management*, 32(5): 1050-1060

https://www.researchgate.net/publication/251540621_Changes_on_traditional_livelihood_activities_and_lifestyles_caused_by_tourism_development_in_the_Okavango_Delta_Botswana

Lamichhane, Kumar. (2010). Sustainable livelihoods approach in assessment of vulnerability to the impacts of climate change: A study of Chhekampar VDC. Gurkha District: Kathmandu University

https://www.academia.edu/3726215/Sustainable_Livelihood_Approach_in_Climate_Change_Vulnerability_Assessment

- Long, Hualou., Zou, Jian., and Liu, Yansui. (2009). Differentiation of rural development driven by industrialization and urbanization in eastern coastal China, *Habitat International*, Volume 33, Issue 4, Pages 454-462.
<https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2009.03.003>
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0197397509000265>
- McDonagh, John., and Bunning, Sally. (2009). "Methodological Approach, Planning and Analysis", *Field Manual for Local Level Land Degradation Assessment in Dry lands*, United Nations University (UNU).
http://www.arc.agric.za/arc-iscw/Documents/LADA%20Project/Local_manual_1.pdf
- Millar, Joanne., & Photakoun, Viengxay. (2008). Livestock development and poverty alleviation: revolution or evolution for upland livelihoods in Lao PDR? *International Journal of Agricultural Sustainability*, 6:1, 89-102,
 DOI: 10.3763/ijas.2007.0335
<https://www.tandfonline.com/>
- Sarkar, Anupam. (2020). Role of Livestock Farming in Meeting Livelihood Challenges of SC Cultivators in India, *Indian Journal of Human Development*, Vol 14, Issue 1, PP 23-41.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0973703020923863>
- Serra, Pablo. (2000). *Subsidies in Chilean public utilities*. Washington, DC: World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21335>
- Serrat, Oliver(2008). *The Sustainable Livelihoods Approach*, Manila: ADB.
<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/27638/sustainable-livelihoods-approach.pdf>
- Timalsina, Krishna Prasad. (2007). "Rural Urban Migration and Livelihood in the Informal Sector A Study of Street Vendors of Kathmandu Metropolitan City, Nepal", *Norwegian University of Science and Technology (NTNU)*.
<https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/265207>
- Vetter, A., Van Dorland, H., Youssef, M., & Bruckmaier, R. (2014). Effects of a latency period between pre-stimulation and teat cup attachment and periodic vacuum reduction on milking characteristics and teat condition in dairy cows. *Journal of Dairy Research*, 81(1), 107-112.
 doi:10.1017/S0022029913000617
<https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-dairy-research/article/abs/effects-of-a-latency-period-between-prestimulation-and-teat-cup-attachment-and-periodic-vacuum-reduction-on-milking-characteristics-and-teat-condition-in-dairy-cows/B3A298EFC24B3F54D81125B487405434>